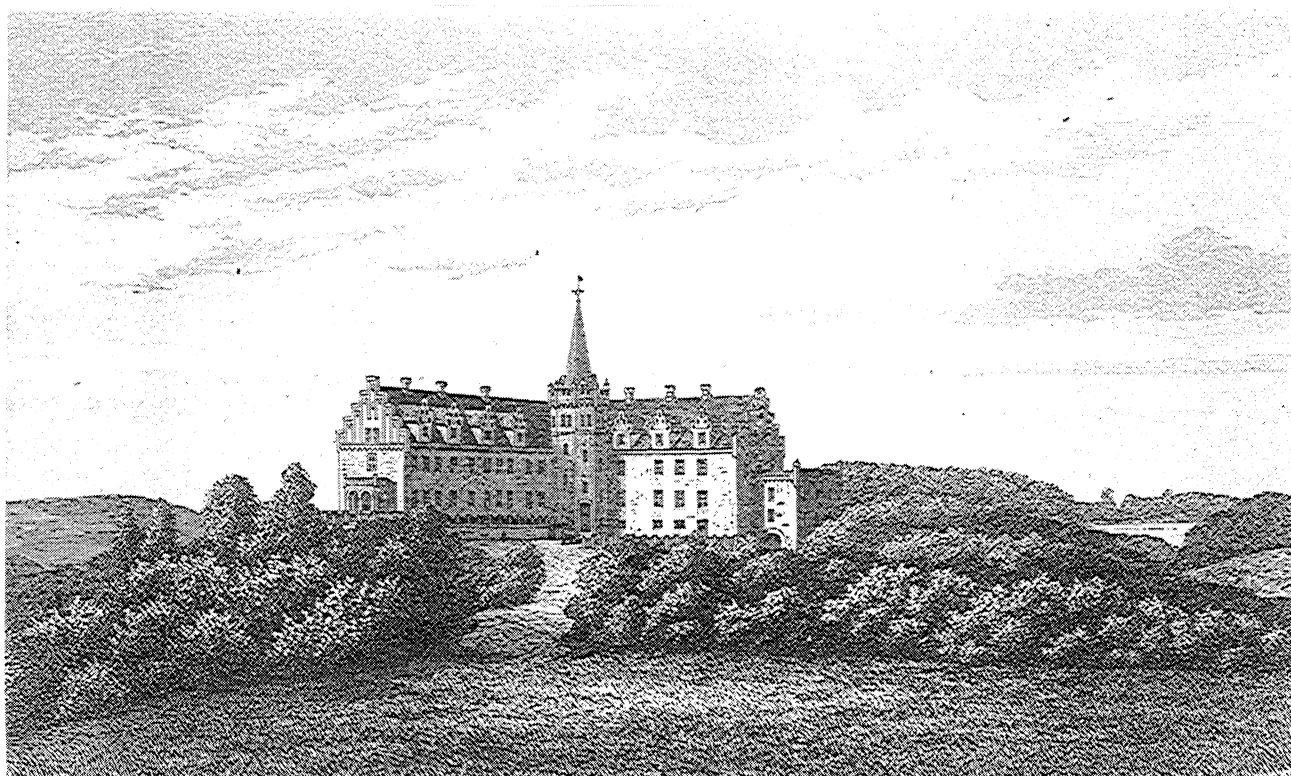

Kulturhistorie

Hovedgårdsregistrering i Fyns Amt

Tranekær kommune

Skemaer og kort

1995

Forsidebillede: Tranekær Slot

**Hovedgårdsregistrering
i Fyns Amt**

Skemaer og kort

Udgivet af: Fyns Amt
Natur- og vandmiljøafdelingen
Ørbækvej 100, 5220 Odense SØ
Telefon: 66 15 94 00

Kortmateriale:
Udgivet af **Fyns Amt**
Grundmateriale: KMS copyright

Tryk: Fyns Amt
ISBN 87 7343 221 0

INDHOLDSFORTEGNELSE

Forord	side 1
Oversigtskort	side 2
Kommunekort	side 3
Egeløkke	side 5
Nedergård	side 17
Steensgård	side 31
Tranekær	side 45

FORORD

Igennem de senere år har Fyns Amt arbejdet med registrering af de kulturhistoriske forhold vedrørende 123 fynske hovedgårde. Amtet er nu nået til at kunne offentliggøre resultaterne. Den foreliggende rapport er den første udgivelse i afrapporteringen af de kulturhistoriske undersøgelser.

Der udgives i alt 25 kommunebaserede skemarapporter, som formidler de grundlæggende kildeoplysninger, de vigtigste sammenfatninger samt væsentlige kort. Kun kommuner som rummer flere end 2 hovedgårde har deres egen rapport. Ullerslev er derfor trykt sammen med Nyborg, Nørre Aaaby med Middelfart og Munkebo med Langeskov. Marstal -, Ærøskøbing -, Tommerup - og Vissenbjerg kommuner indgår ikke i afrapporteringen, idet de ikke rummer nogen hovedgårde. Til skemaerne er udarbejdet en særskilt nøgle, og derudover publicerer Fyns Amt en sammenfattende rapport og en planlægningsrapport. Skemaoplysningerne er indsamlet af Odense Universitet/ Kerteminde Museum under ledelse af museumsinspektør, doktor phil. Erland Porsmose.

Det er Fyns Amts håb, at skemamaterialet kan blive til gavn for såvel forskere og lokalhistoriske interesserede, som offentlige administratorer mhp. planlægning. Skemaerne sammenfatter på systematisk måde al rimeligt tilgængelig viden, sat op så oplysningerne bliver sammenlignelige fra hovedgård til hovedgård. Herudover anvendes et stort fond af detaljerede og svært tilgængelige oplysninger fra Erland Porsmoses private kildeoplysninger.

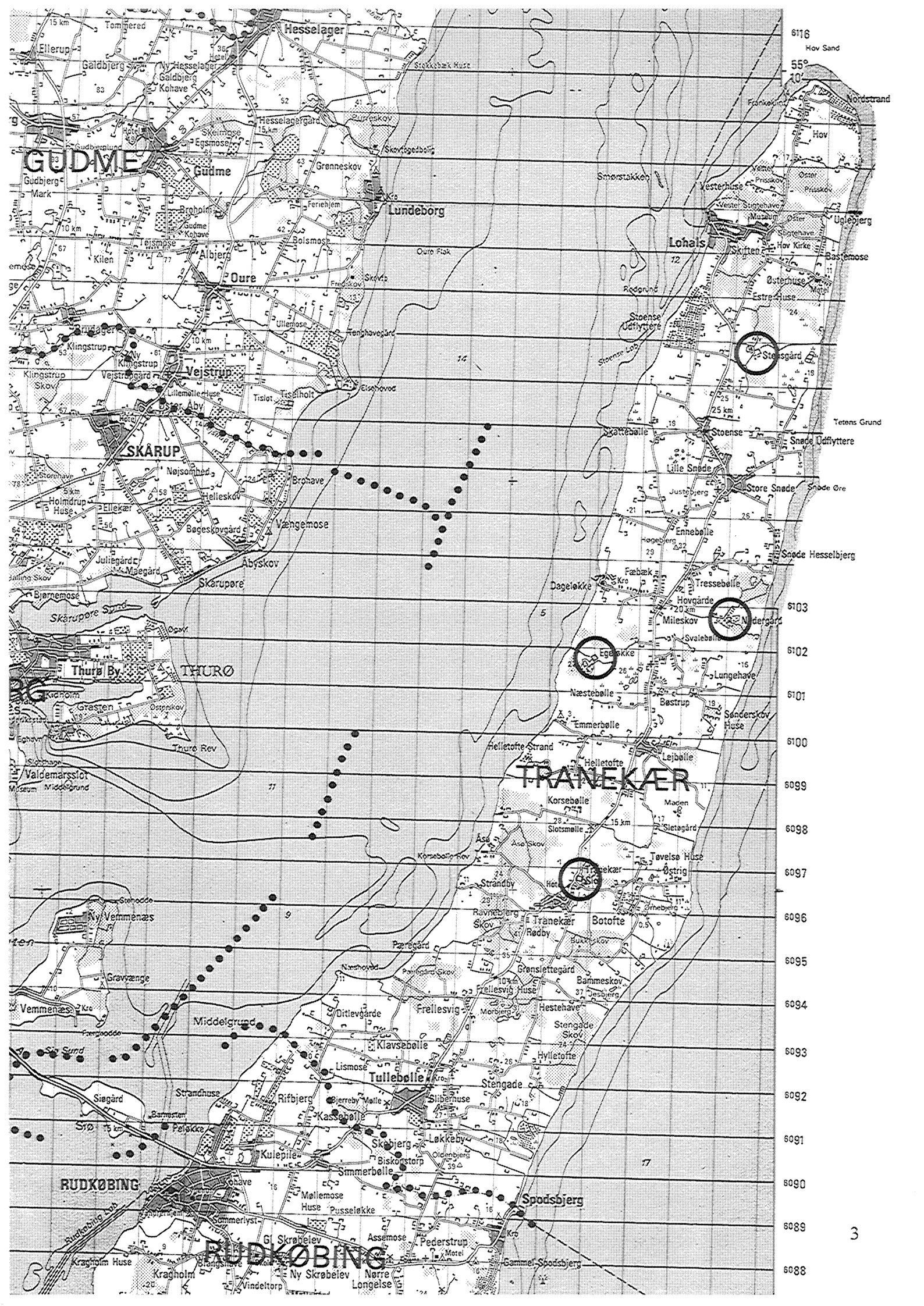
Nøglen forklarer punkt for punkt hvorfra skemaoplysningerne stammer, og hvori (de væsentligste) eventuelle kildekritiske problemer består. Derudover letter nøglen forhåbentligt forståelsen af det til tider ret indforståede fagsprog.

Det skal præciseres, at vurderingerne på skema 6 er udtryk for **en rent kulturhistorisk vurdering**, tilvejebragt på baggrund af skemaer og kort. Den er derfor ikke nødvendigvis udtryk for Fyns Amts endelige opfattelse af bevaringsværdierne og det planlægningsmæssige syn på de fynske hovedgårde.

Erland Porsmose, har udarbejdet den endelige vurdering. Stud.mag. Dorte Nørregaard Madsen og museumsinspektør Ellen Dalsgaard har indsamlet skemaoplysningerne, samt udarbejdet udviklingsbeskrivelser efter 1800.

Tranekær Kommune

GUDME

SKÅRUP

Thureby

TRANEKÆR

RUDKØBING

RUDKØBING

6116
Hov Sand

55° 10'

6103

6102

6101

6100

6099

6098

6097

6096

6095

6094

6093

6092

6091

6090

6089

6088

Egeløkke

Fyns Amt	Herred: Langeland, Nr.-hrd.	Kommune: Tranekær	Sogn: Bøstrup
-----------------	-----------------------------------	----------------------	------------------

Navn: Egeløkke	Tidligere navn:
-------------------	-----------------

Bemærkninger:

Egeløkke er nævnt første gang i 1426 i formen Egalyckæ. Forleddet er træsorten eg. Efterleddet løkke betyder indhegning, indhegnet jordstykke.

Anlægstidspunkt: Middelalder	Anlægsform: enestegård
---------------------------------	---------------------------

Bemærkninger:

Egeløkke er opstået som enestegård ved rydning af skov i kystzonen. Den nævnes som adelig sædegård i 1426.

Ejere: 1426 Jens Andersen Mylting

Fælles ejer med nabogården
Steensgård 1687-1827

ukendte ejere
ca.1650 Niels Harbou
1687 Henrik Steensen
1813 C.Fr.Steensen Leth
1889 Sophie Lerche
1925 I.O.V.Knuth
1985 W.greve Knuth

Historiske tildragelser:

N.F.S.Grundtvig var fra 1805 huslærer på Egeløkke, hvor hans ulykkelige forelskelse i fru Constance Steensen Leth fik betydning for hans videre digtning.

Fyns Amt	Herred: Langeland, Nr.-hrd.	Kommune: Tranekær	Sogn: Bøstrup
----------	-----------------------------------	----------------------	------------------

Relikt-vurdering

Reliktvurderingen er foretaget på grundlag af sammenligninger af kort fra omkring år 1800 og år 1880 med nutidige kort og luftfoto	Velbevaret struktur	Delvis bevaret struktur	Opløst struktur	Bemærkninger
<p>Bygninger:</p> <p>Hovedbygningen ligger næsten samme sted som før. Grundplanen er ligeledes tæt på den gamle. Ved indkørslen ligger der to mindre bygninger.</p> <p>Avlsgården er blevet flyttet op nordøst for hovedbygningen og består af et tre-fløjet anlæg. Hertil kommer nogle mindre bygninger mod sydvest og nordøst.</p> <p>Næstebølle by er blevet flyttet, men de to huse er der stadig.</p> <p>Bebyggelsesgraden i ejerlavet er ikke blevet ændret ved nybebyggelse.</p> <p>Andre anlæg:</p> <p>Haveområdet er blevet udvidet en del mod vest og nordøst.</p> <p>Omkring Stormose, Heined Kohave, Travens og Kohave er der bevaret enkelte uregelmæssige gårde.</p> <p>Skove og vådområder:</p> <p>Ikke-ager arealer: De større vådområder og en stor del af skovområderne er bevaret.</p> <p>Særlige relikter:</p> <p>Overpløjet voldsted nord for Egeløkke, som stammer fra den tidligere hovedgård Heignedgård.</p> <p>Arkæologiske interesser:</p>	X	X	X	<p>Hovedbygningen opført 1845-46. Forhøjet i 1890. Restaureret i 1943.</p> <p>Bygget i 1890-1930-1957.</p> <p>Landskabelig have på 15 ha, anlagt c.1890. Thehytte fra c. 1896.</p>
<p>Tidspunkt for ændringer:</p> <p>Ændringerne i ejerlavet er hovedsageligt sket efter 1888. Næstebølle by er dog allerede blevet flyttet på dette tidspunkt.</p>				

Fyns Amt	Herred: Langeland Nr.-hrd.	Kommune: Tranekær	Sogn: Bøstrup
-----------------	---	-----------------------------	-------------------------

Hovedgårdstaksten

1)

			1662	1688	1770	1848	1870	1903	1956	
Tønder hørtkorn			26	22	33	36	37	37	39	
Bemærkninger:		1) Hertil kommer 8 tdr. htk. upriviligeret jord								

Fæstegodset

1)

1)

			1662	1688	1770	1848	1870	1903		
Tønder hørtkorn			48	156	207	60	-	-		
Bemærkninger:		1) Tallet omfatter både fæstegodset til Steensgård og Egeløkke.								

1)

			1662	1688	1803	1848	18	1903		
Antal gårde			12	40	6	16		-		
Heraf i hovedgd. sognet			3	2	6	8		-		
Antal huse				46	8	23		2		
Heraf i hovedgd. sognet				8	8	16		2		
Fæsteheder ialt				86	14	39		2		
Bemærkninger										

Godsfordelingen

	1662	17	1803	1848		
Antal bebyggelser hvor hovedgården har fæstegods	6		6	6		
Heraf samlinger på min. 3 gårde	2		0	3		
Antal egaliserede samlinger af gårde			0	3		

Hoveri

Antal hoveripligtige enheder o. 1770: 32 gårde ¹⁾	
Hoveriets omfang pr. gs. gård:	a) pløjedage
	b) spanddage
	c) gangdage
Bemærkninger:	

Fyns Amt	Herred: Langeland, Nr.-hrd.	Kommune: Tranekær	Sogn: Bøstrup
-----------------	--	-----------------------------	-------------------------

Udviklingsbeskrivelse

a. Indtil cirka 1800:

E. nævnes allerede som sædegård i 1426, men dens videre skæbne er uvis. Som nabo til den lille hovedgård lå endnu en hovedgård Hegnedsgård eller Brunsgård. Begge gårde beskattedes i 1610 som bøndergårde, men i 1649 inddrog Niels Harbou 2 gårde i nabobyen Næstebølle under Egeløkke, der herved nåede op på 26 tdr. htk. Niels Harbou ejede desuden Hegnedsgård med 9 tdr. htk. I 1688 takseredes Egeløkke til 22 tdr. htk. og Hegnedsgård til 12 tdr. htk. Inden 1770 inddroges jorden fra de sidste to gårde i Næstebølle, og Hegnedsgård samt Lille Emmebøllegård nedlagdes. Ejerlavet nåede herved op på 42 tdr. htk. i 1803. Egeløkke er formentlig anlagt som enestegård ved skovrydning i senmiddelalderen. Endnu o.1800 optræder Næstebølle som en lille by med 6 huse. Hovedgården er placeret i et kystskovområde. Ejerlavet var o.1800 delt mellem ager, eng og skov. Det dyrkede areal var i 1682 så beskedent som 80 tdr. ld., der dyrkedes i trevangsbrug. I 1687 havde gården 20 malkekøer og hollænderi. Fæstegodset var i 1662 på beskedne 12 gårde, hvoraf kun 3 i hovedgårdssognet. I 1687 havde Egeløkke kun 7 tdr. htk. bøndergårde. Sædegårdsfriheden blev opgivet, og godset var fra 1687-1827 forenet med Steensgård. Der blev dog aldrig tale om større besiddelser i Bøstrup sogn. Nord for Egeløkke ligger det nu helt udpløjede voldsted af Hegnedsgård.

Svenskekrigen fik hårde følger på Langeland, også på Egeløkke, hvor halvdelen af gårdene stod øde og tildels afbrændte efter krigen.

b. Efter cirka 1800:

Egeløkkens areal har været næsten stabilt fra 1800 til i dag. Hovedgårdsejerlavet var o. 1800 på 264 ha. O.1905 var hovedgårdens areal på 262 ha, hvorefter det stiger en smule, så arealet var på 273 ha i 1985. Fordelingen mellem ager, eng og skov var næsten den samme i 1985 som o.1905, hvor der var 180 ha agerjord, 27 ha eng og mose og 45 ha skov. Fæstegodset var beskedent. I 1848 beløb det sig til 60 tdr. htk., fordelt på ikke mindre end 16 gårde og 23 huse. De lå alle tæt på hovedgården, og de 15 af gårdene var gjort tilnærmeligvis lige store med et hartkorn på 3-4 tdr. Hoveriet blev fastsat i 1831 og endelig afløst mod en pengeydelse i 1849. Fæstegodset blev solgt under C.Fr.Steensen-Leth, der ejede Egeløkke fra 1827 til 1889. O.1905 var der ansat 9 faste folk og 9 daglejere på avlsgården. Hovedgårdstaksten er i lighed med arealet ikke ændret meget efter 1800. I 1848 beløb den sig til 36 tdr. htk., og i 1956 er den steget til 39 tdr. htk. I 1770 var jorden opdelt i 8 marker, hvoraf de 4 blev besået årligt. Begtrup oplyser o.1804, at der fandtes et hollænderi på gården med 100 køer. O.1905 var kvægbesætningen den samme: 100 køer og 40 stk. ungkvæg og kalve. Det foregående år var der blevet solgt 114 fedesvin. Jorden var da delt i 9 marker, hvoraf de 3 var hhv. brak, kløver og græs.

Fyns Amt	Herred: Langeland, Nr.-hrd.	Kommune: Tranekær	Sogn: Bøstrup
-----------------	--	-----------------------------	-------------------------

Sammenfattende vurdering:

Ingen
interesse: Interesse: Stor
interesse: Særlig
interesse:

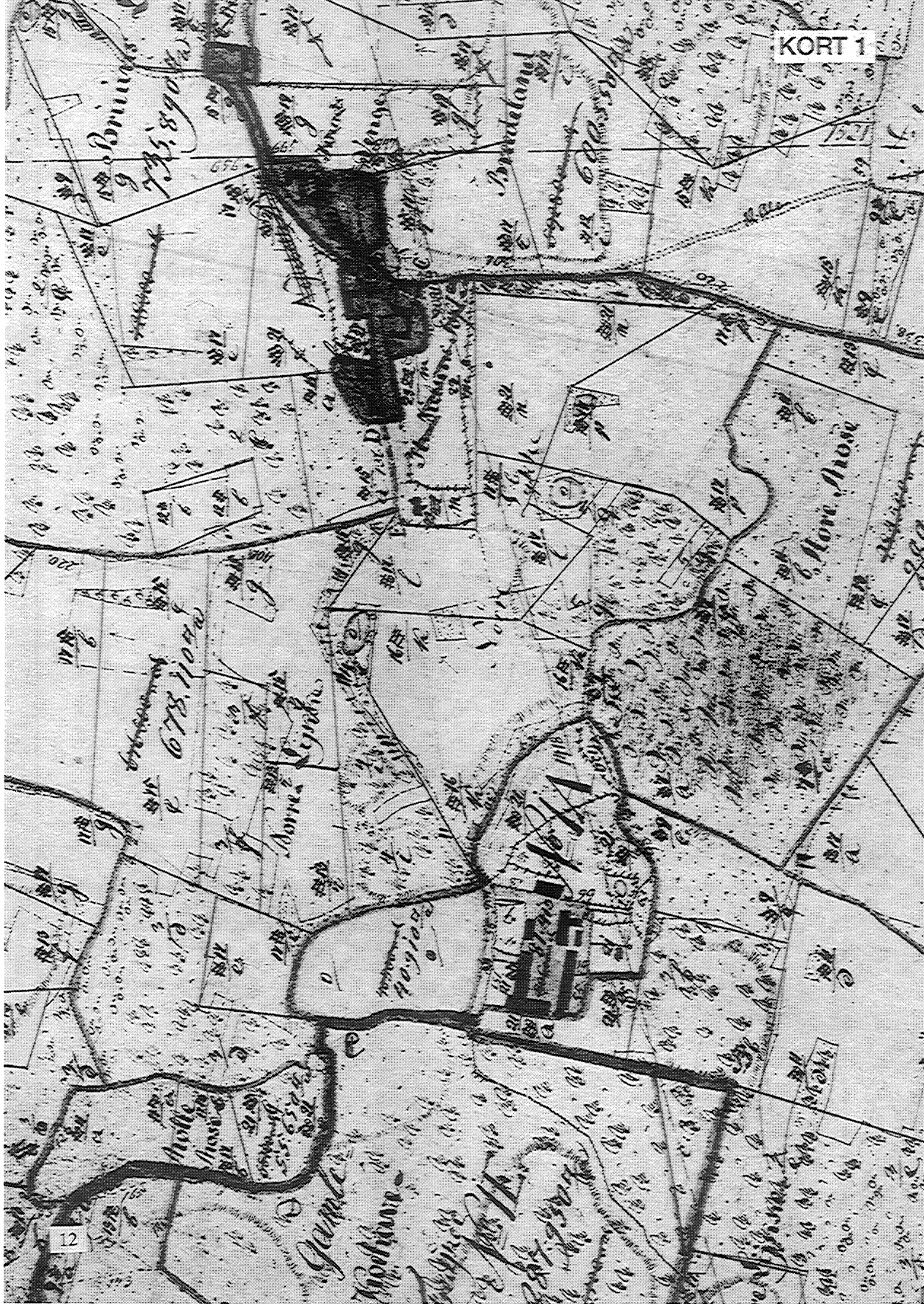
Typologisk vurdering: stor interesse.

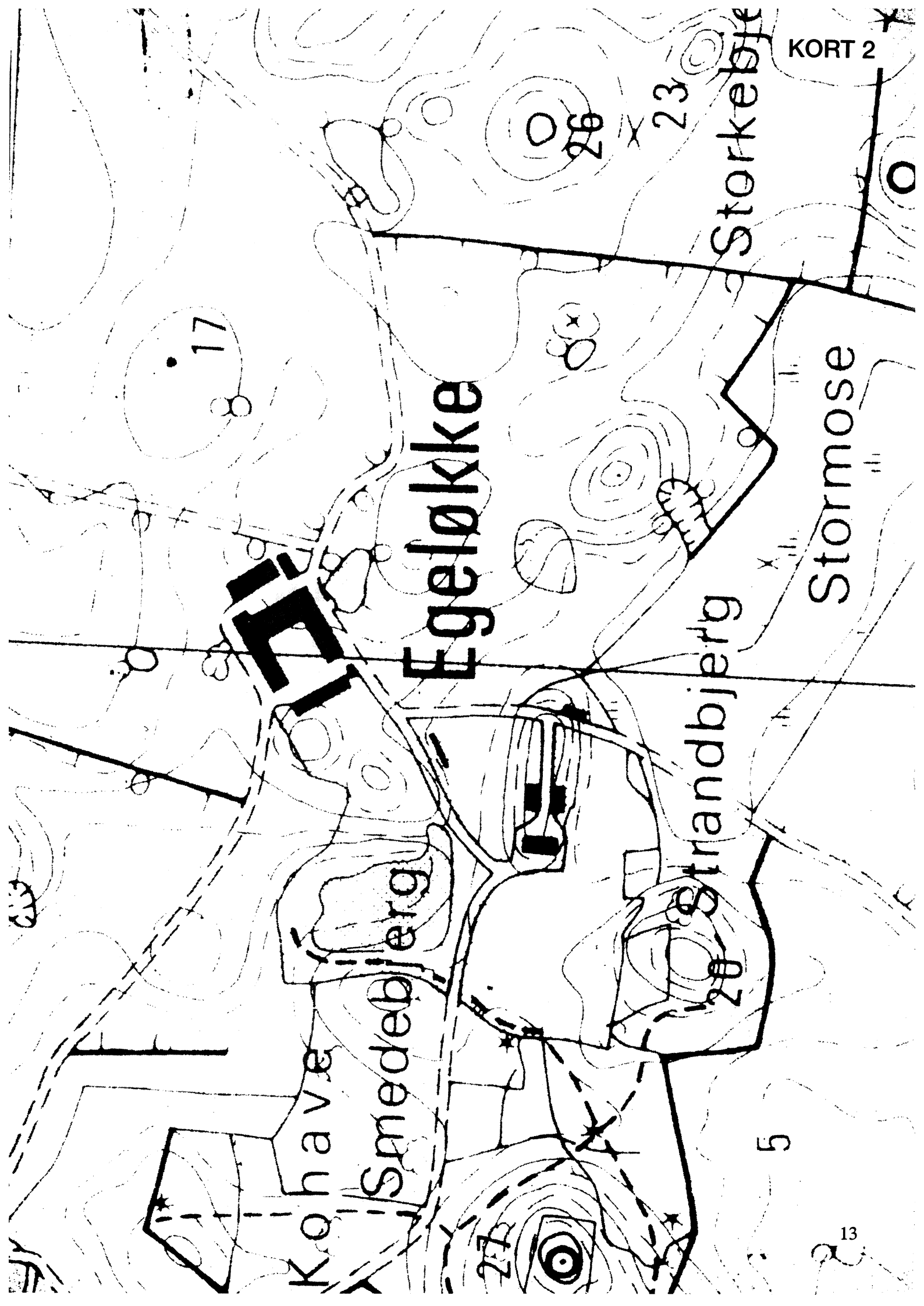
1. Egeløkke er formentlig anlagt som enestegård ved rydning af skov i senmiddelalderen. Den nævnes som hovedgård i 1426, men sank ned som bondegård for at genopstå som hovedgård i 1649, hvor 2 gårde lagdes under Egeløkke. Gården er centralplaceret i sit ejerlav og har skov-orientering.
2. Egeløkke udvidedes efter 1688 med yderligere 3 bøndergårde og en lille nabohovedgård Hegnedsgård. Herved forsvandt landsbyen Næstebølle. Godstilliggendet forblev meget beskedent. Fra 1687 til 1827 var Egeløkke forenet med Steensgård. Sædegårdsfriheden blev opgivet i 1687.
3. Efter adskillelsen fra Steensgård bestod fæstegodset af 60 tdr.htk. i 1848. På nær 2 huse var det hele afviklet i 1903. Hovedgårdsarealet er øget en smule fra 1800 til i dag.
4. Den nuværende hovedbygning er fra 1845. Avlsgården ligeledes fra 1800 og 1900-tallet.
5. Egeløkke er kendt fra Grundtvigs tid som huslærer her.

Sammenfattende drejer det sig om en typeren anlægstype med en række udviklingsmæssige karakteristika. Egeløkkes storhedstid falder i 1800-tallet.

Relikt-vurdering: stor interesse.

1. Det nuværende bygningsanlæg stammer i hovedsagen fra 1800-tallet. En landskabelig have fra samme tid er bevaret.
 2. Ejerlavet har bevaret en stor del skov og vådområder samt enkelte uregelmæssige gærder. Ejerlavet er ikke præget af nybebyggelse.
 3. Særlige relikter: Voldstedet af Hegnedsgård.
 4. Arkæologiske interesser: Tomten af den nedlagte landsby Næstebølle.
- Egeløkke er i dag et forholdsvis rent 1800-tals anlæg.

Egeløkke

Stormose

Strandbjerg

Smedebjerg

Kohave

Storkebjæ

17

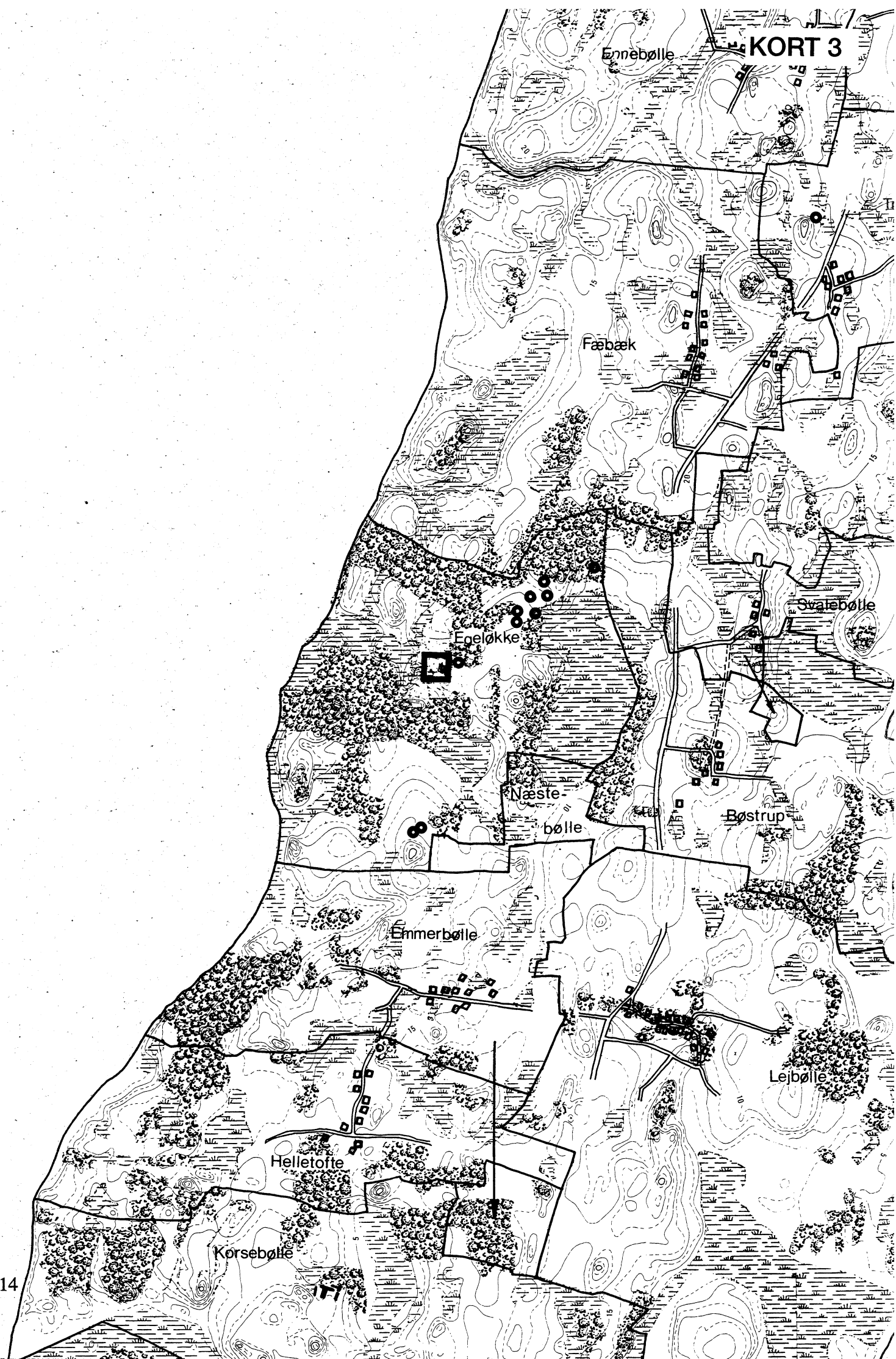
23

26

27

28

5

KORT 4 Helletofte

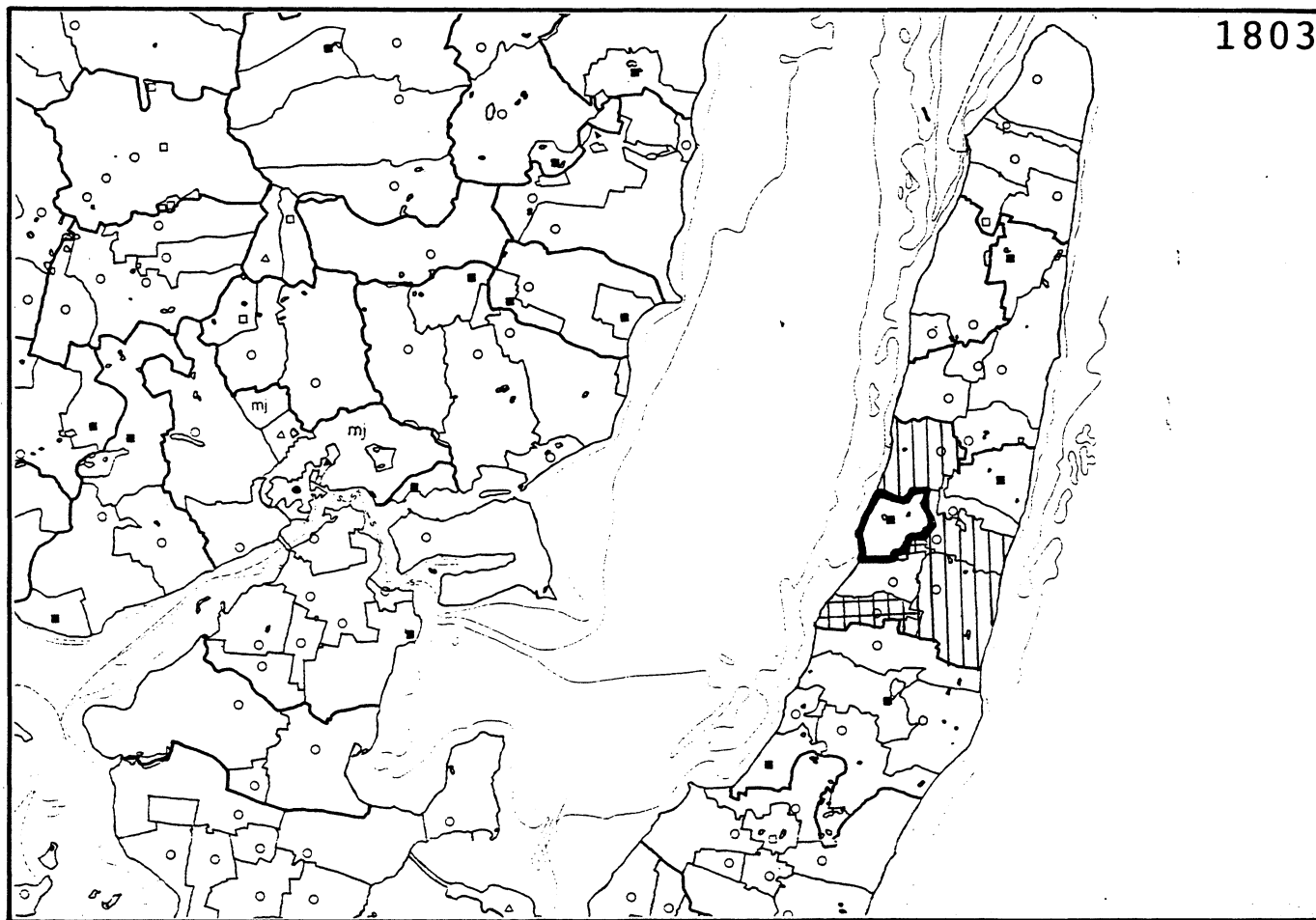

Helletofte

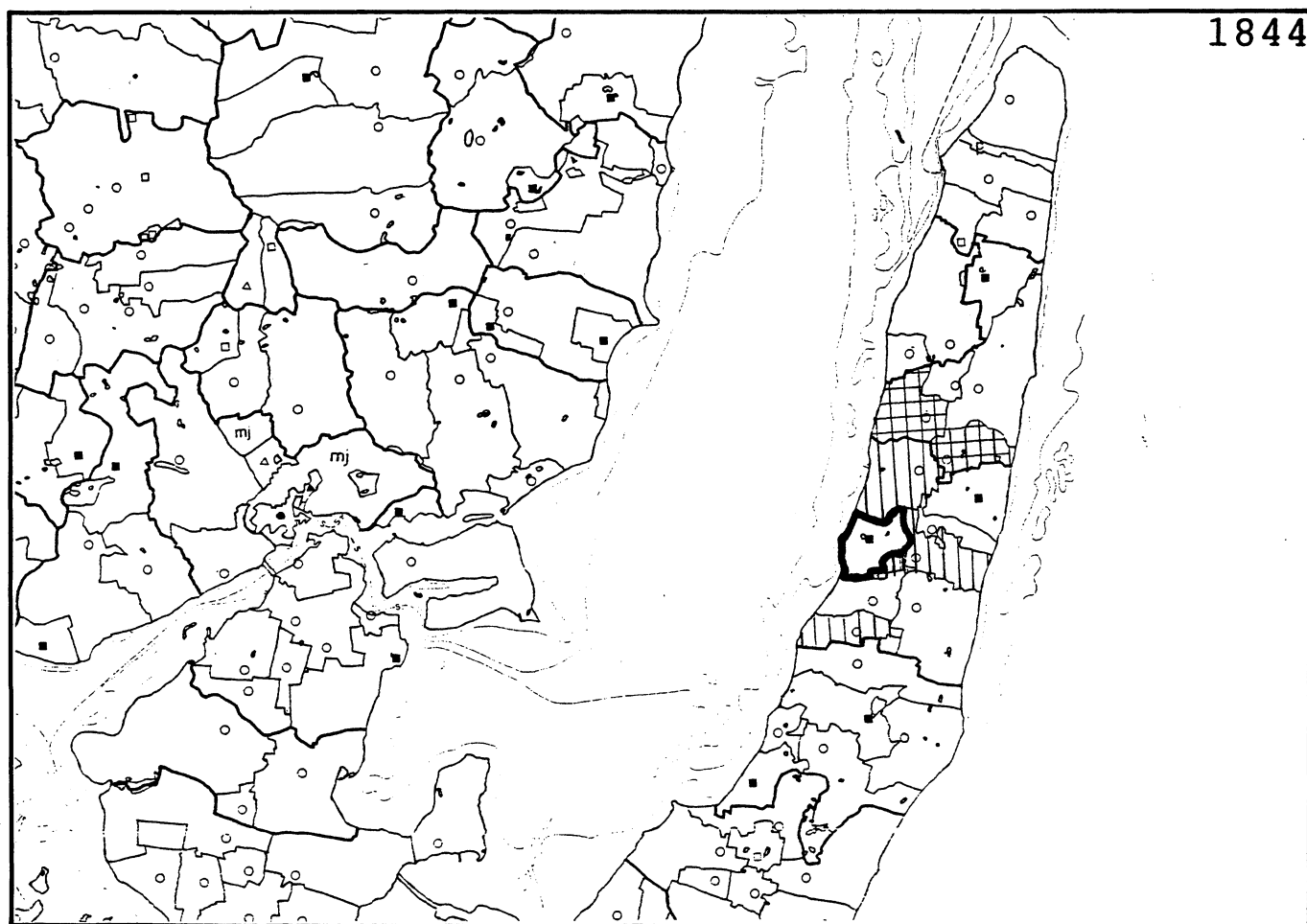
Sand

15

Syddbane

1803

1844

Nedergård

Fyns Amt	Herred: Langeland, Nr.-hrd.	Kommune: Tranekær	Sogn: Bøstrup
-----------------	--	-----------------------------	-------------------------

Navn: Nedergård	Tidligere navn:
---------------------------	------------------------

Bemærkninger:

Nedergård nævnes første gang i 1416 i formen Nedhergard. Navnet kommer af gl.da. nithær, der betyder ned, nedad. Nedergård er placeret på et skrånende terræn ned mod stranden.

Anlægstidspunkt: middelalder	Anlægsform: enestegård
--	----------------------------------

Bemærkninger:

Nedergård er anlagt i middelalderen ved rydning af skov i kystzonen. Nedergård har gjort indhug i Svalebølles ejerlav, ligesom landsbyen Brøndslette med 7 gårde blev lagt under Nedergård i 1600-tallet. Hovedgården gjorde også indhug i Tressebølles ejerlav, og allerede i 1457 lovede Nedergård en årlig afgift til Snøde præstebord.

Ejere:	1409 Bo og Niels Jepsen Algudsen	
	ca. 1570 Knud Mikkelsen Akkeleye	
	1589 Hans Urne	
	1631 Claus Buchwaldt	
	1686 Fr. Rantzau	
	1694 Fr. Ahlefeldt	
	1699 - 1704 forskellige ejere	
	1704 Otto Kaas (Sparre Kaas)	
	1731 Chr. Banner Kaas (Mur Kaas)	
	1768 O.D.Kaas (Sparre Kaas)	
	1936 S. Burmeister	
	1937 Fr. Sander	nuværende ejer J. Sander
		Stamhuset Nedergård blev oprettet i 1775. Det overgik til fri ejendom i 1930.

Historiske tildragelser:

Fyns Amt	Herred: Langeland, Nr.-hrd.	Kommune: Tranekær	Sogn: Bøstrup
-----------------	--	-----------------------------	-------------------------

Ejerlavet omkring år 1800

a. Hoved- og avlsbygninger: Hoved- og avlsbygninger udgør et samlet uregelmæssigt anlæg. Hovedbygningen ligger mod syd og avlsbygningerne mod nord. De danner en gårdsplads delt i borggård- og ladegårdsplads. Mod øst ligger der enkelte, mindre bygninger.

b. Placering i ejerlavet:

Ejerlavets ressourcer: Overvejende agerjord med mindre indhold af skov.

Placering: Centralplaceret.

Orientering: Ager/eng-orienteret.

c. Øvrige bygninger i ejerlavet:

Der er kun aftegnet 2 huse i ejerlavet. De ligger begge ved den nordøstlige ejerlavsrånd.

Driftsøkonomi

a. Areal år 1800: 409 ha

Antal marker: 11

heraf i årlig brug: 7

b. Dyrket areal år 1682: 227 tdr.ld. + 5 tdr.Vangebrug: 5/4
ld. 1)

Hartkorns sammensætning (i % af agerhartkorn):

1. bon:

1. + 2. bon:

eng:

skov:

græs:

Bemærkninger: 29 malkekøer i 1687.

1) dyrket af enheder under høgården

Jordbundsforhold og afgrænsning

Landskabsform: (G) Langeland. Moræneflade med hatformere bakker og terræn-skrånter

Jordbund: Overvejende moræneler.

Naturlig afgrænsning:

Ejerlavet er kun naturligt afgrænset mod vest.

Fyns Amt	Herred: Langeland, Nr.-hrd.	Kommune: Tranekær	Sogn: Bøstrup
-----------------	--	-----------------------------	-------------------------

Relikt - vurdering

Reliktvurderingen er foretaget på grundlag af sammenligninger af kort fra omkring år 1800 og år 1880 med nutidige kort og luftfoto	Velbevaret struktur	Delvis bevaret struktur	Opløst struktur	Bemærkninger
<p>Bygninger: Hovedbygningen er flyttet mod sydøst og består af en enkelt fløj</p> <p>Avlsbygningerne er også flyttet og består af en del fritliggende bygninger vest og nordvest for hovedbygningen.</p> <p>De to huse ligger der stadig</p> <p>Bebyggelsesgraden er ikke ændret meget ved nybebyggelse. Dog er der kommet enkelte nye huse mod nordøst.</p> <p>Andre anlæg: Haveområdet har ændret placeringen ved flytning af hovedbygningen</p> <p>Der er bevaret enkelte uregelmæssige gårde i forbindelse med skovarealerne og maden.</p> <p>Skove og vådområder:</p> <p>Ikke-ager arealer: Skovarealerne er bevaret, men vådområderne er forsvundet.</p> <p>Særlige relikter:</p> <p>Arkæologiske interesser: Frilagte tomter fra hoved- og avlsbygninger.</p>	X		X	<p>Hovedbygningen er opført i 1867. Restaureret 1937.</p> <p>X Avlsgården med lade fra 1811. Ellers nyere bygninger.</p> <p>X Have på c. 10 tdr. land. Anlagt i 1867.</p>
<p>Tidspunkt for ændringer: På kortet fra 1888 ses det, at hoved- og avlsbygninger er blevet flyttet. Ændringerne ude i ejerlavet er sket efter 1888.</p>				

Fyns Amt	Herred: Langeland, Nr.-hrd.	Kommune: Tranekær	Sogn: Bøstrup
-----------------	--	-----------------------------	-------------------------

Hovedgårdstaksten

			1662	1688	1770 ¹⁾	1842	1870	1903	1956	
Tønder hartkorn			32	48	48	42	66	52	62	
Bemærkninger: 1) Hertil kommer 23 tdr. uprilegeret jord										

Fæstegodset

			1662	1688	1770	1842	1878	1903		
Tønder hartkorn			311	194	250	249	136	44		
Bemærkninger:										

			1662	1688	1770	1842	1878	1903		
Antal gårde			57	36	42	41	10	5		
Heraf i hovedgd. sognet			14	15	17	22	4	2		
Antal huse				20	43	54	38	23		
Heraf i hovedgd. sognet				11	19	25	17	14		
Fæsteenheder ialt				56	85	95	48	28		
Bemærkninger										

Godsfordelingen

	1662	1770	1842			
Antal bebyggelser hvor hovedgården har fæstegods	17	26	14			
Heraf samlinger på min. 3 gårde	6	5	7			
Antal egaliserede samlinger af gårde		4	7			

Hoveri

Antal hoveripligtige enheder o. 1770:	36
Hoveriets omfang pr. gs. gård:	
a) pløjedage	3
b) spandage	2
c) gangdage	3
Bemærkninger:	

Fyns Amt	Herred: Langeland, Nr.-hrd.	Kommune: Tranekær	Sogn: Bøstrup
----------	-----------------------------------	----------------------	------------------

Udviklingsbeskrivelse

a. Indtil cirka 1800:

Nedergård nævnes som sædegård fra 1416. Den er formentlig opstået som enestegård ved rydning af kystskov. Før 1572 inddrog Nedergård en gård Avelykke i nabolandsbyen Brøndsløtte, og i 1643 lagdes de resterende 7 gårde i Brøndsløtte under hovedgården, der herved i 1688 nåede op på 48 tdr. htk. (i 1662 mærkeligt nok kun vurderet til 32 tdr. htk.). Senere udvidedes Nedergård med Svalebøllegård, ligesom Siø blev regnet under hovedgårdstaksten. Svalebøllegård blev opretholdt som enkesæde for godset.

Hovedgårdsejerlavet bestod overvejende af ager, men der var dog 2 tdr. skovskyld til gården (i 1688, 1778). Af karakter er Nedergård en kystskovgård. I 1682 var det dyrkede areal på 227 tdr.ld. En gård og 7 huse i ejerlavet er formentlig rester af Brøndsløtte by. Gårdens 9 marker var o.1800 indhegnet med stengærder. I 1687 var der en besætning på 27 malkekøer. I 1695 var der hollænderi med 80 malkekøer, og i 1731 var besætningen øget til 154 køer. O.1800 nævnes ligeledes et hollænderi med 150 køer, som græssede om sommeren på Siø. Nedergård ansås da for den bedste avlsgård på Nordlangeland.

Bøndergodset holdt sig i 1600-1700-tallet forholdsvis stabilt o. 40-50 gårde. Godset lå forholdsvis spredt på hele den nordlige del af øen og var spredt på ikke færre end 26 bebyggelser i 1774. Der var derfor kun gennemført få egaliseringer. Nedergård oprettedes som stamhus i 1775.

Efter svenskekrigen stod i 1661 halvdelen af fæstegodset øde.

b. Efter cirka 1800:

Nedergårds hovedgårdsejerlav var o. 1800 på 409 ha. I 1905 var hovedgårdens areal incl. avlsgårdene Siøgård og Svalebøllegård 497 ha. I 1985 var arealet faldet til 345 ha. Det skyldes, at Siøgård og Svalebøllegård var blevet solgt fra i hhv. 1908 og 1930. I 1937 blev der købt 28 ha fra Svalebøllegård og lagt til Nedergård. Formindskelsen af arealet mellem 1905 og 1985 er sket på både ager og skovarealet. Skovarealet var på 82 ha i 1905, i 1985 er det nede på 72 ha.

Fæstegodset var intakt i 1842, hvor det beløb sig til 249 tdr.htk., heri er dog medregnet ca. 32 tdr.htk. kongetiende. Fæstegodset var fordelt på 41 gårde og 54 huse, hvoraf halvdelen lå i samme sogn som hovedgården. Det resterende gods var for en stor dels vedkommende beliggende langt fra hovedgården. I de syv byer, hvor Nedergård ejede 3 eller flere gårde, var gårdene egaliserede. I 1796 sluttedes der hoveriforening med bønderne. Frasalget af bøndergods er sket over en lang periode. I 1903 er der endnu 44 tdr.htk. tilbage (tallet er incl. avlsgårdene). I 1937 hørte der dog kun 5 husmandssteder til Nedergård. O.1905 blev avlsgården Nedergård drevet af 17 faste folk, 6 daglejere og om sommeren 7 polske piger.

I 1770 var jorden delt op i 11 marker, hvor de 7 blev besået årligt. Begtrup oplyser o.1804, at der fandtes et hollænderi på gården med 150 køer. De græssede på Siø og Skovø om sommeren. O.1905 var kvægbesætningen på 140 køer og 50 stk. ungvæg og kalve. Hertil kommer 42 køer på Siøgård. Det foregående år var der blevet solgt 200 fedesvin på Nedergård. Jorden var da delt i 8 marker, hvoraf de tre var hhv. brak, kløver og græs. Nedergård havde o.1905 tillige indtægter fra kongetiender på 32,5 tdr.htk. Nedergård overgik til fri ejendom i 1930 mod afståelse af afgift til staten og hensættelse af successorfonden. Nedergård gik kort efter (1937) på tvangsauktion.

Fyns Amt	Herred: Langeland, Nr.-hrd.	Kommune: Tranekær	Sogn: Bøstrup
-----------------	--	-----------------------------	-------------------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse: Interesse: Stor
interesse: Særlig
interesse: **Typologisk vurdering:** stor interesse.

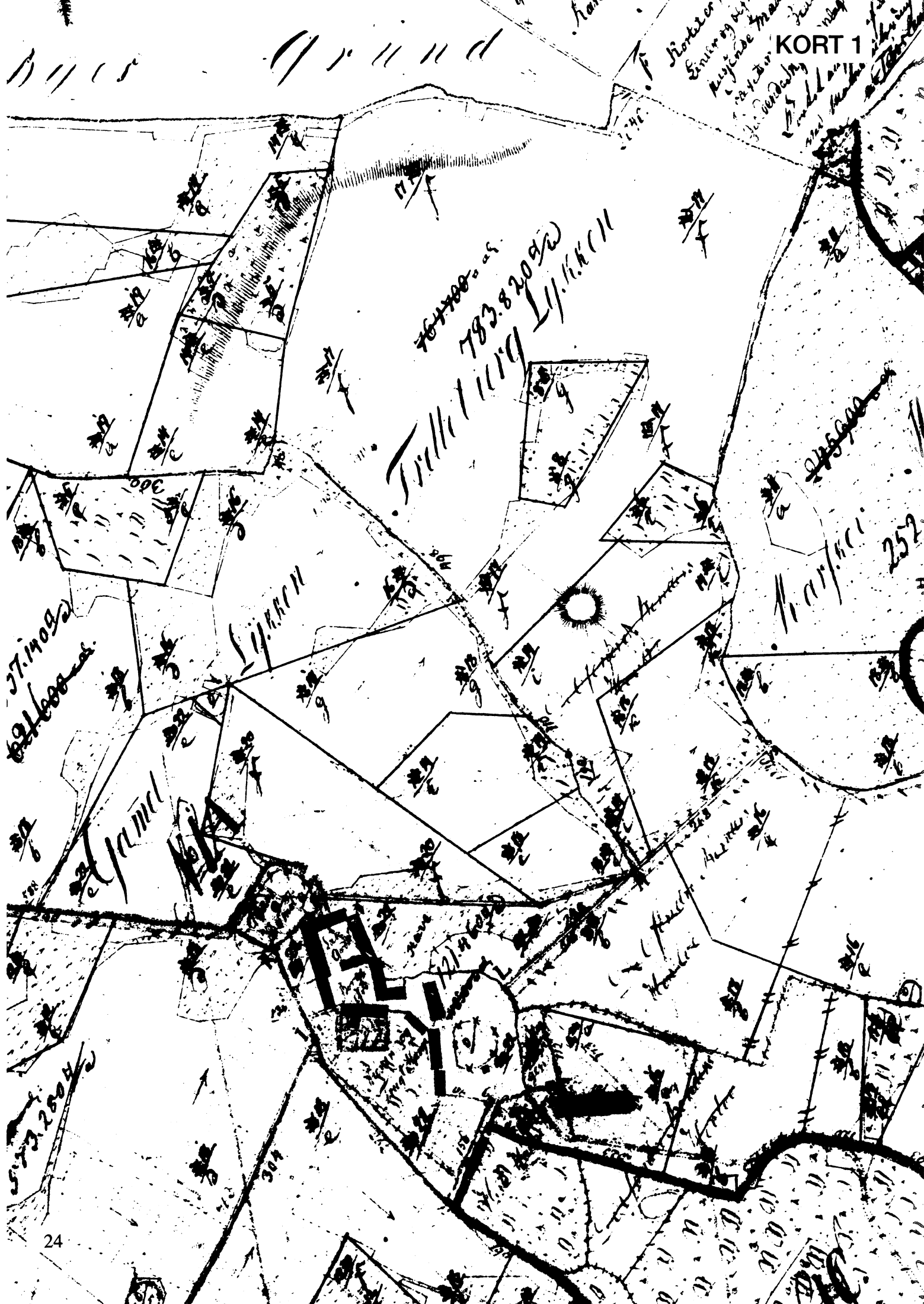
1. Nedergård er formentlig opstået som enestegård ved rydning af kystskov i senmiddelalderen. Igennem 1500-1600-1700-tallet udvidedes den gentagne gange bl.a. med landsbyen Brøndslette (7 gårde). Hovedgården er centralplaceret i sit ejerlav og har agerorientering.
2. De gentagne udvidelser bragte efterhånden hovedgården op på et tilliggende af over 60 tdr.htk. med et fæstegodstilliggende på 200-250 tdr.htk., der var spredt over store områder. Godset opnåede herved status som den bedste avlsgård på Langeland med et stort hollænderi. Fra 1775 til 1930 var Nedergård stamhus.
3. Fæstegodset var endnu intakt i 1842, og i 1903 var der stadig 28 fæsteenheder tilbage - formentlig som følge af stamhus-statusen. I 1842 var fæstegodset blevet langt bedre samlet og egaliseret end i 1774. Hovedgårdsarealet er mindsket en del i det 20. århundrede.
4. Den nuværende hovedbygning er opført i 1867. Den ældste del af avlsgården er fra 1811, resten fra 1870'erne.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og typeren anlægstype med en usædvanlig lang udviklingshistorie og mange udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: stor interesse.

1. De nuværende bygninger stammer fra 1800-tallet og er flyttet noget i forhold til de ældre. Haveområdet er ligeledes flyttet ved denne tid.
2. Ejerlavet har bevaret skovarealerne, medens vådarealerne er opdyrkede.
3. Særlige relikter:
4. Arkæologiske interesser: Tomten af den gamle borg og ladegård, tomten af den nedlagte landsby Brøndslette.

Det nuværende hovedgårdsanlæg stammer stort set i sin helhed fra 1800-tallet.

KORT 1

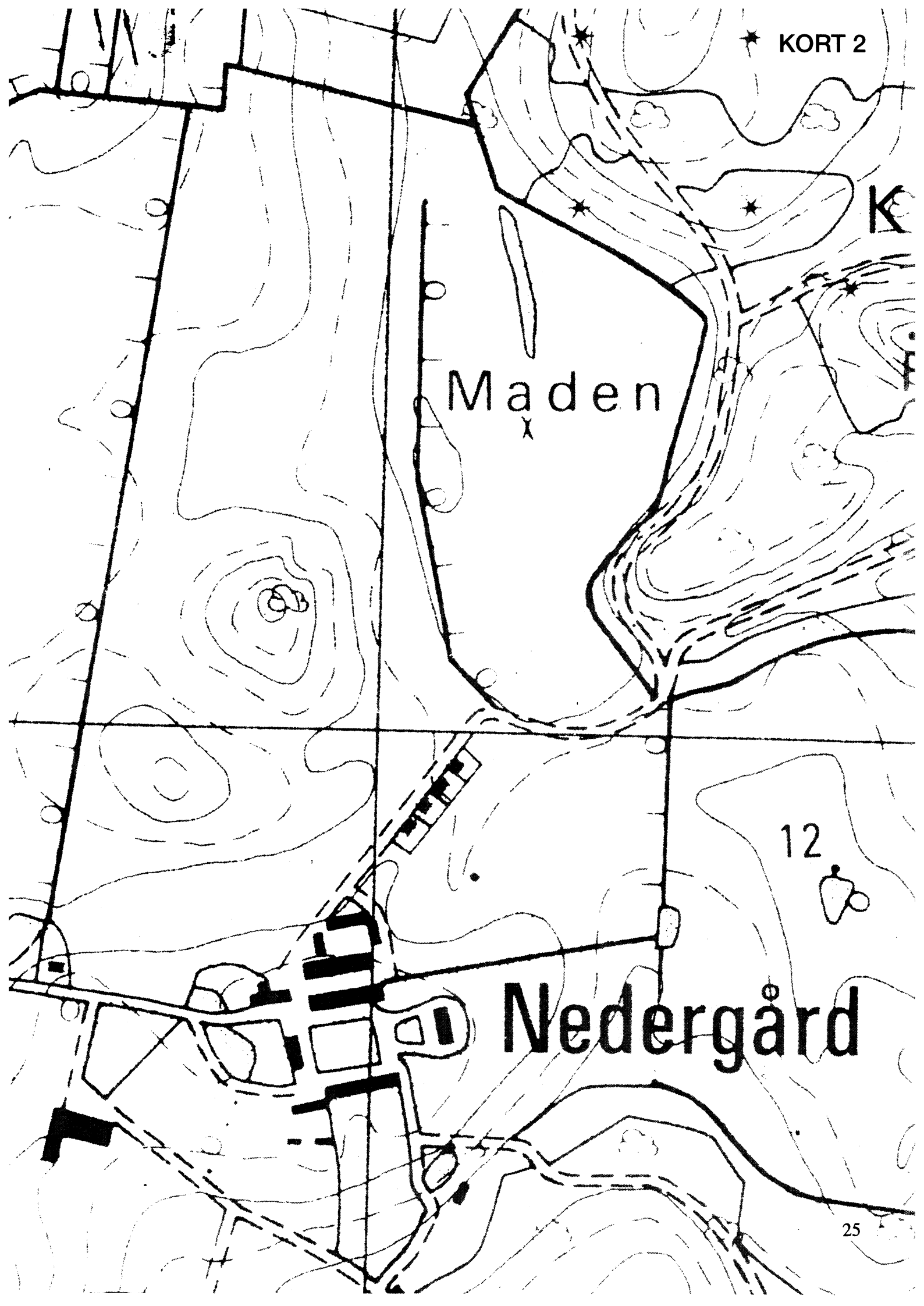
764400
783820
L1.16.11

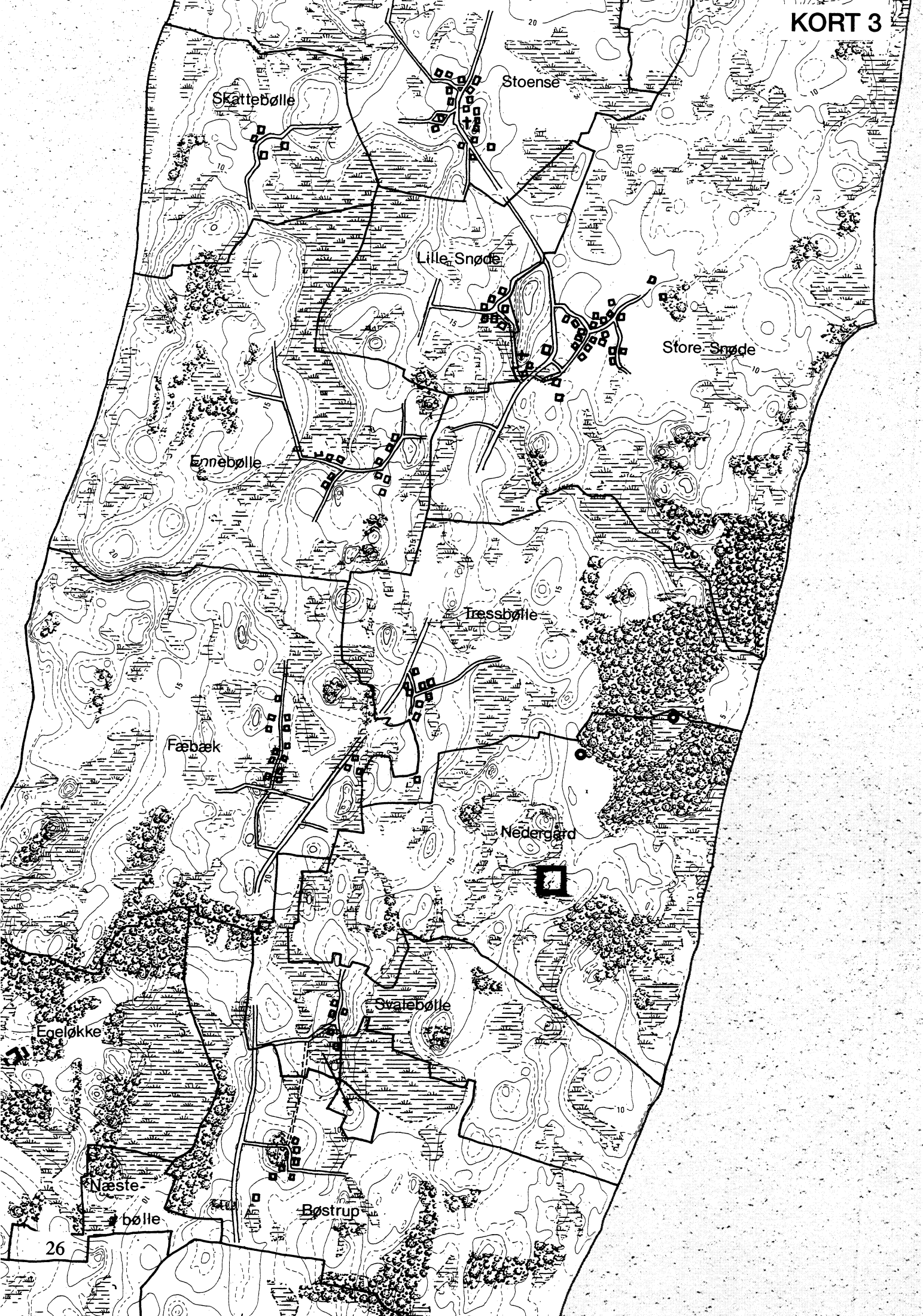
27.1409
02.1000

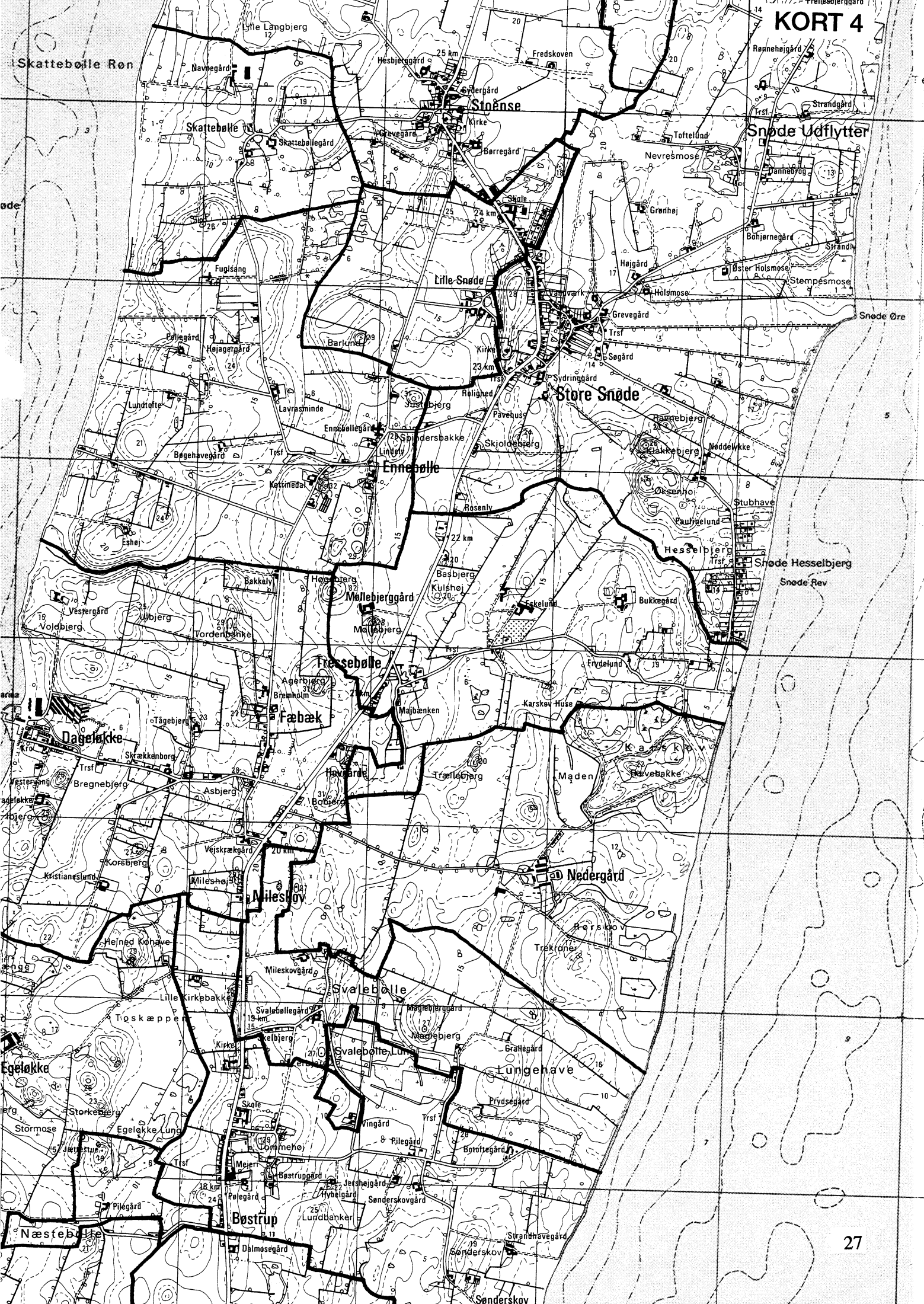
Maden

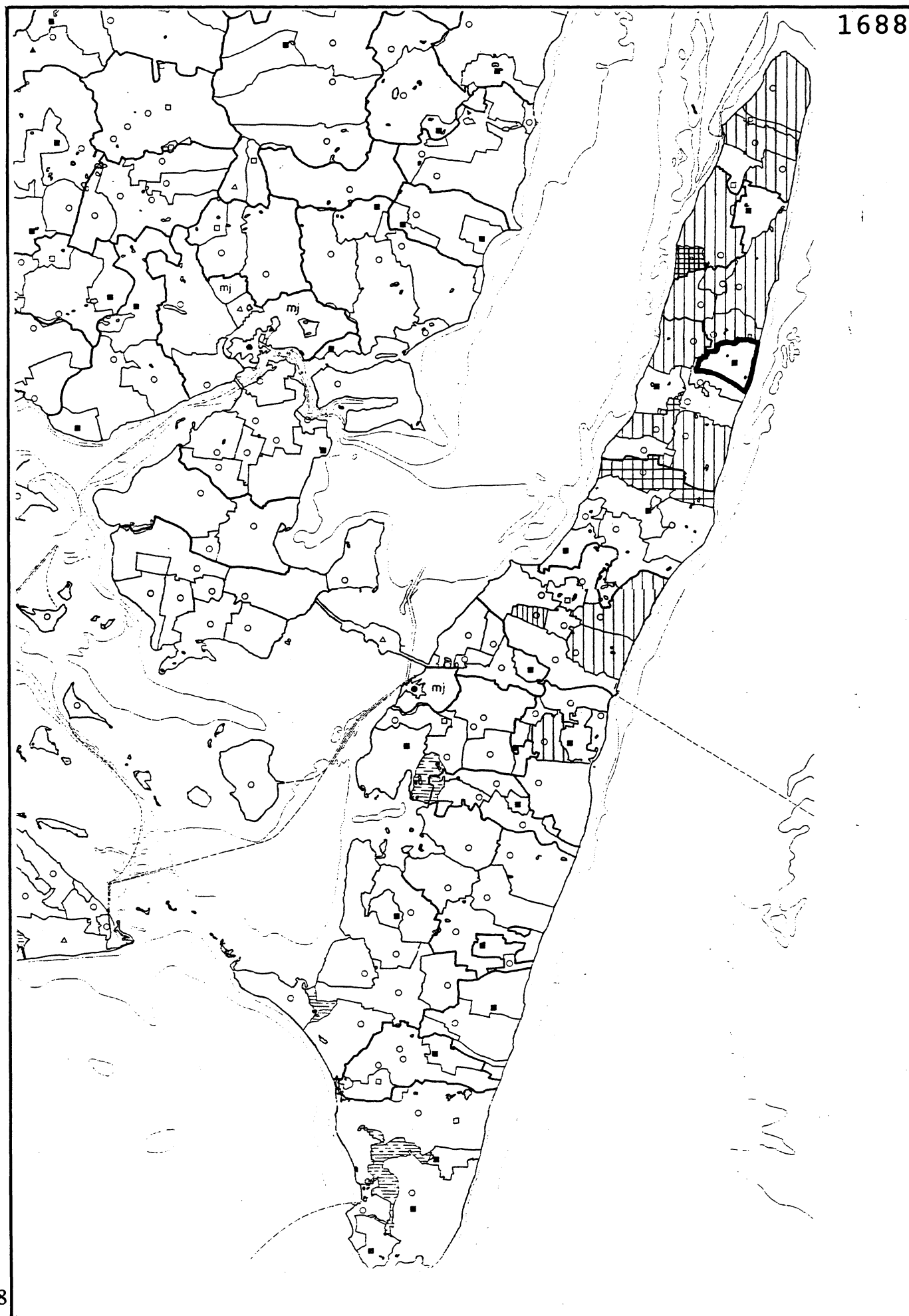
Nedergård

12

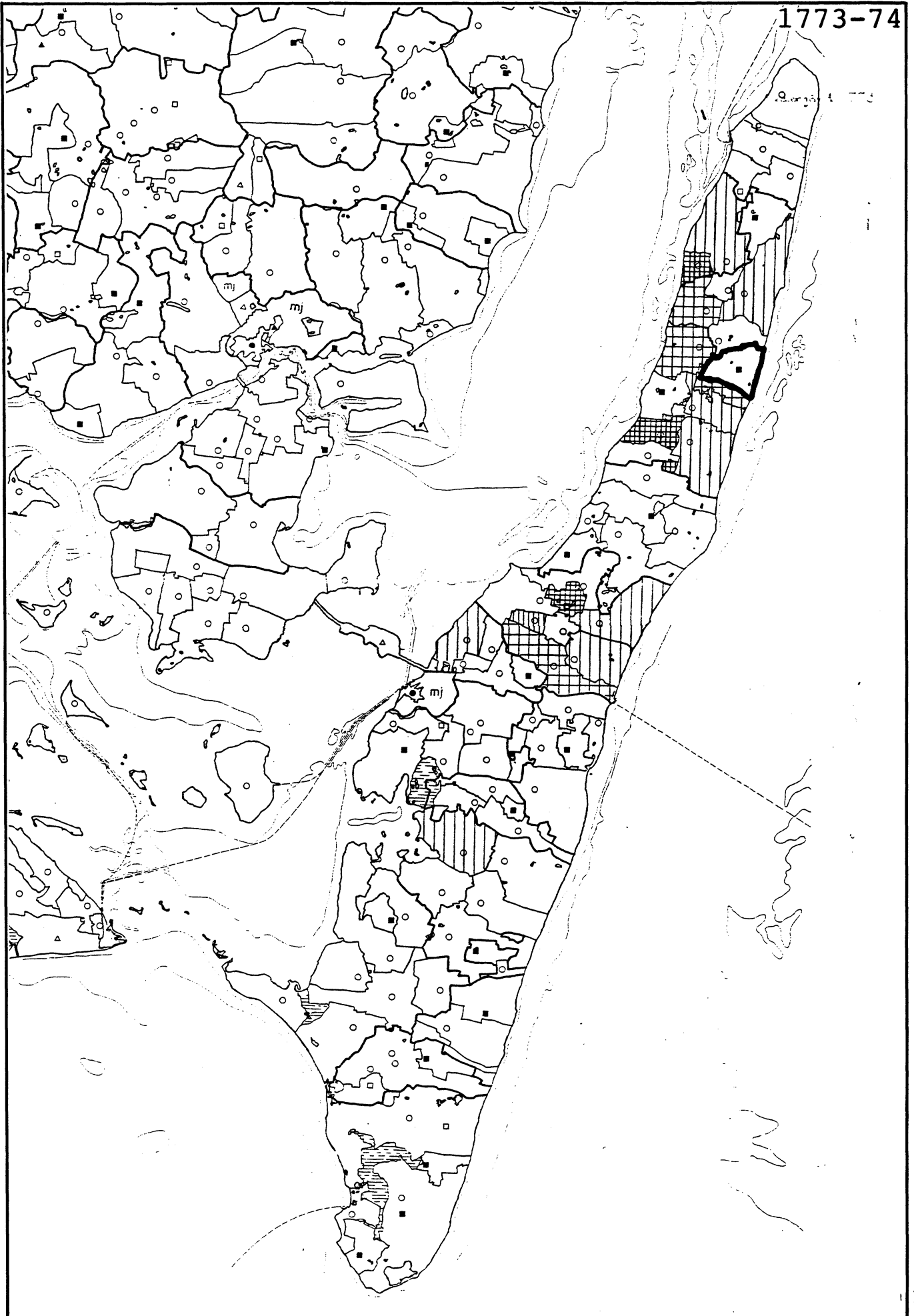

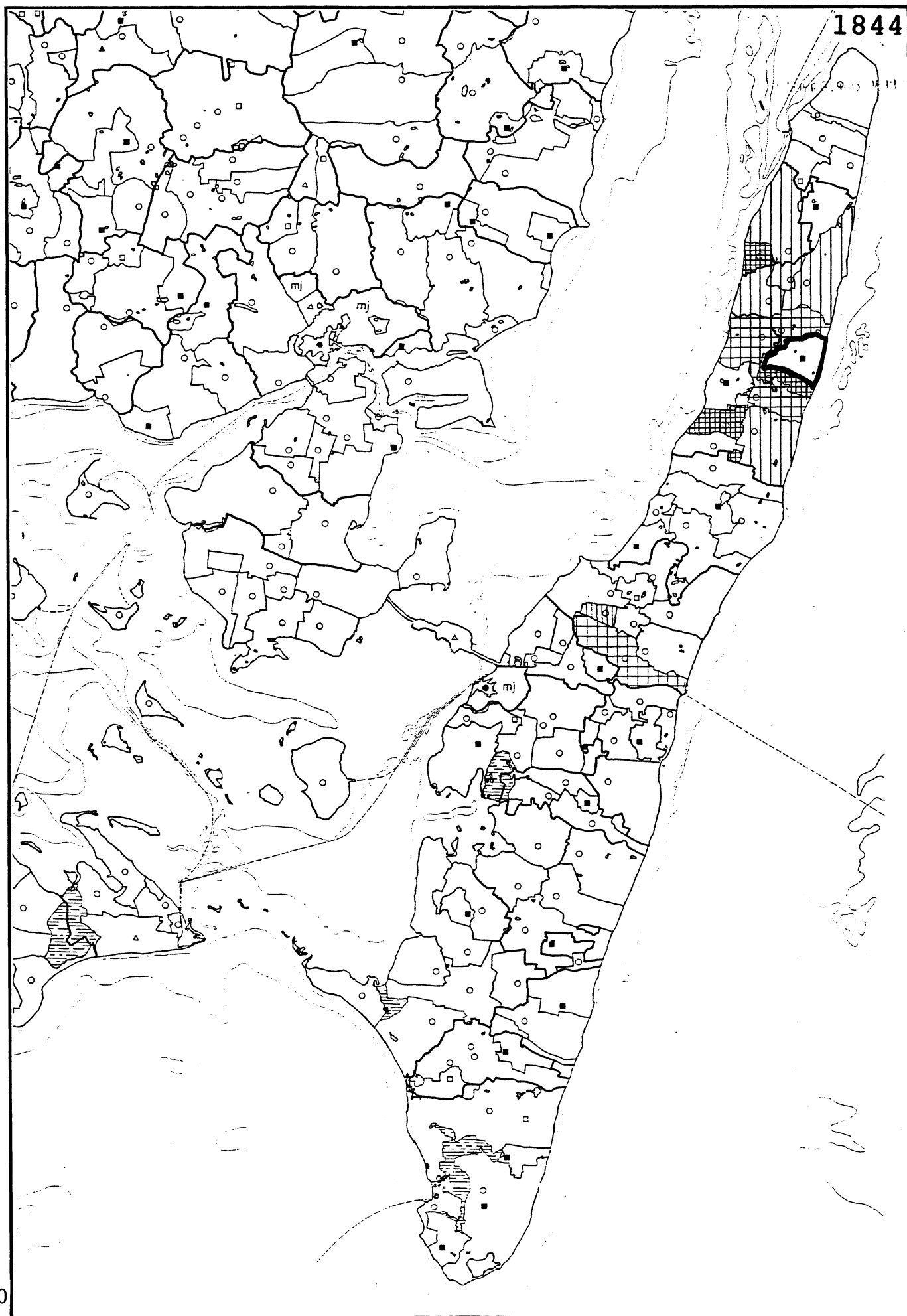

1773-74

Steensgård

Fyns Amt	Herred: Langeland Nr.-hrd.	Kommune: Tranekær	Sogn: Snøde
-----------------	---	-----------------------------	-----------------------

Navn: Steensgård	Tidligere navn: Krogagergård
----------------------------	--

Bemærkninger: Steensgård hed oprindeligt Krogagergård efter den nedlagte landsby af samme navn. Landsbyen Krogager nævnes første gang i 1442 i formen Kroghager. Forleddet krog hentyder til gårdens beliggenhed. Efterleddet ager betyder dyrket jord. Krogagergård nævnes første gang i 1526 i formen Kraagager Gaard. I 1580'erne skiftede gården navn til Steensgård efter ejeren Hans Steensen.

Anlægstidspunkt: middelalder	Anlægsform: landsbyhgd. (nedlagt landsby)
--	---

Bemærkninger:

I 1440'erne var Krogager en væbnergård. I 1580'erne flyttedes gården 600 m mod nord. Landsbyen blev endeligt nedlagt i 1669. Hovedgården gjorde i de følgende år indhug i landsbyen Snødes ejerlav.

Ejere: 1442 P.J.Steensen 1473 H.J.Mylling ca.1500 kronen 1577 Anne Lunge (Steensen) 1985 Chr.V.Steensen-Leth	Fælles ejer med nabo- gården Egeløkke 1687- 1827
--	--

Historiske tildragelser:

Steensgård er en af de hovedgårde, der har været længst i den samme families eje. Vincent Steensen, der ejede gården fra 1623, forsvarede i 1659 Langeland mod svenskerne. Han faldt selv under svenskenes angreb. Steensens enke fortsatte kampen, men gården blev indtaget og stærkt ødelagt.

Fyns Amt	Herred: Langeland Nr.-hrd.	Kommune: Tranekær	Sogn: Snøde
----------	----------------------------------	----------------------	----------------

Relikt - vurdering

Reliktvurderingen er foretaget på grundlag af sammenligninger af kort fra omkring år 1800 og år 1880 med nutidige kort og luffoto	Velbevaret struktur	Delvis bevaret struktur	Opløst struktur	Bemærkninger
<p>Bygninger: Hovedbygningen er blevet en smule kortere, og udbygning mod vest er forsvundet. De øst for liggende bygninger er ligeledes forsvundet.</p> <p>Avlsgårdens grundplan er ikke længere den samme, og tyngdepunktet i den er blevet flyttet længere mod syd.</p> <p>De to huse ligger der ikke længere.</p> <p>Bebyggelsesgraden er ikke blevet ændret ved nybebyggelse.</p> <p>Andre anlæg: Haveområdet er blevet udvidet mod syd-øst, øst og nord.</p> <p>Enkelte gærder bevaret ved Nørrevænge, Hellemark og ved Stensmade.</p> <p>Skove og vådområder: Ikke-ager arealer: Hovedparten af skovområderne er bevaret, mens vådområderne er blevet opdyrket.</p> <p>Særlige relikter:</p> <p>Arkæologiske interesser:</p>	X	X	X	<p>Hovedbygningen er opført o.1580, men er blevet stærkt ombygget o.1836. Restaureret 1950.</p> <p>Avlsgården er formentlig opført en gang i 1800-tallet. En ældre herskabsstald er bevaret.</p> <p>Have på c.10 tdr. ld.</p>
<p>Tidspunkt for ændringer: Ændringerne ved hoved- og avlsbygninger er hovedsageligt sket før 1888. Avlsgården er dog ændret en del mellem 1888 og i dag. Ændringerne ude i ejerlavet er hovedsagelig sket efter 1888.</p>				

Fyns Amt	Herred: Langeland Nr.-hrd.	Kommune: Tranekær	Sogn: Snøde
-----------------	---	-----------------------------	-----------------------

Hovedgårdstaksten

			1662	1688 ¹⁾	1770 ¹⁾	1842	1870	1903 ²⁾	1956	
Tønder hørtkorn			62	53	53	36	35	44	50	
Bemærkninger: 1) excl. skovskyld på 12 tdr.htk. 2) excl. skovskyld på 15 tdr.htk.										

Fæstegodset

			1662	1688 ³⁾	1770 ³⁾	1842	1870	1903		
Tønder hørtkorn			65	156	207	175	72	65		
Bemærkninger: 3) incl. Egeløkkens fæstegods										

	1541	1577	1662	1688 ³⁾	1802	1842	1871	1903		
Antal gårde	8	16	12	40	40	37	13	4		
Heraf i hovedgd. sognet		7	12	17	16	23	6	0		
Antal huse		9		46	24	68	35	14		
Heraf i hovedgd. sognet		7		6	2	38	14	0		
Fæsteheder ialt		25		86	64	105	48	18		
Bemærkninger										

Godsfordelingen

	1662	17	1802	1842		
Antal bebyggelser hvor hovedgården har fæstegods	3		9	6		
Heraf samlinger på min. 3 gårde	2		5	5		
Antal egaliserede samlinger af gårde			5	5		

Hoveri

Antal hoveripligtige enheder o. 1770: 36 ³⁾	
Hoveriets omfang pr. gs. gård:	a) pløjedage
	b) spandage
	c) gangdage
Bemærkninger:	

Fyns Amt	Herred: Langeland Nr.-hrd.	Kommune: Tranekær	Sogn: Snøde
-----------------	---	-----------------------------	-----------------------

Udviklingsbeskrivelse**a. Indtil cirka 1800:**

En væbnergård i landsbyen Krogager nævnes fra 1442. O.1500 tilhørte gård og gods kronen, der bortforleuede det. I 1577 afhændede kronen Krogagergård, der da havde borggård af 4 bindingsværkshuse og ladegård af 5 stråttækte huse. Med i købet fulgte bl.a. 5 gårde i nabolandsbyen Bøgelund. I 1580'erne opførtes det nye Steensgård (navnet kendt fra 1613) 600 m nord for det gamle. Samtidig nedlagdes Bøgelund, og i 1669 inddrog yderligere landsbyen Krogager med 3 gårde. Hovedgården nåede herved op på 53 tdr.htk. (1688) foruden 12 tdr.htk. skovskyld. Steensgård udvidedes herefter først igen i 1800-tallet.

Steensgård er randplaceret i sit ejerlav og har agerorientering. Det dyrkede areal var i 1682 på 212 tdr.ld., der dyrkedes i trevangsbrug. I 1687 var der på Steensgård et hollænderi med 40 malkekøer. Der hørte store kystskove til Steensgård. I 1670 takseredes de til 343 svins olden. Godset havde da også en vejrmølle.

Godstilliggendet var i 1541 blot 8 gårde. Ved salget fra kronen i 1577 medfulgte også Brobjerggård på Sydlangeland foruden 15 fæstegårde. I de følgende årtier tilkøbtes i hvert fald 24 bøndergårde, men i 1654 afstodes i alt 70 tdr.htk. som følge af svenskekrigens ødelæggelser. I 1662 var tilliggendet derfor nede på 12 gårde. Godset opbyggedes dog hurtigt. I 1665 erhvervedes 103 tdr.htk. fra kronen, og i 1687 tilkøbtes nabogodset Egeløkke. Bøndergodset stabiliseredes herved ved 40 gårde, hvoraf ca. halvdelen i hovedgårdssognet. I 1802 var godsets gårde i Snøde, Tressebølle, Hov og Stoense egaliserede. Bøndergodset lå godt arronderet omkring hovedgården.

O.1800 var Steensgård og Egeløkke ophøjet til stamhus. I 1683 tilkøbtes Stoense og Snøde kirker. Godset har været i samme families eje siden 1577. En træfning med svenskerne i 1659 er berømt.

b. Efter cirka 1800:

Steensgårds hovedgårdsejerlav var o. 1800 på 263 ha. O.1905 hørte der hele 421 ha til gården. Tallet skulle være excl. Charlottenlund avlsgårds agerareal, men incl. dens skovareal. Charlottenlund blev købt af Steensgård i 1842. I 1985 hørte der 384 ha til gården. Hertil kommer Arnebjerggårds 13 ha. Den blev oprettet af Steensgård først i dette århundrede. Fordelingen mellem ager, eng og skov er ændret en del mellem 1905 og 1985. O.1905 var der 234 ha ager, 17 ha eng og 164 ha skov. I 1985 er der sket en forøgelse af ager/eng arealet på 44 ha, mens skovarealet er blevet formindsket med 94 ha. Denne formindskelse skyldes salget af Charlottenlund i 1933.

Fæstegodset var på 175 tdr.htk. i 1842, fordelt på 37 gårde og 68 huse. Over 50% lå i samme sogn som hovedgården, mens resten var fordelt på de tilstødende Stoense og Hov sogne. Der var 5 byer, hvor Steensgård ejede 3 eller flere gårde, disse var alle egaliserede. Frasalget af fæstegods er for størstepartens vedkommende sket i sidste halvdel af 1800-tallet, men i 1903 er der endnu 65 tdr. htk. tilbage (incl. Charlottenlund). O.1905 drives gården af 15 faste folk, 10 daglejere og 10 polakker om sommeren.

Hovedgårdstaksten formindskes kraftigt mellem 1770 og 1842 med 17 tdr.htk. Det kan muligvis skyldes en overflytning af en del af det privilegerede hartkorn fra Steensgård til Egeløkke ved frasalget af sidstnævnte i 1827. Hartkornstaksten stiger igen i 1900-tallet, så det i 1956 er på 50 tdr.htk. I 1842 købes Charlottenlund, som avlsgård under hovedgården. Den sælges igen i 1933. La Cour oplyser o.1905, at Møllegården med vindmølle drives af ejeren til Steensgård. I 1770 var jorden delt i 10 marker, hvoraf de 4 blev besået årligt. O.1905 er jorden delt i 9 marker, hvoraf de tre er hhv. brak, kløver og græs. Kvægbesætningen var da på 160 køer. Det foregående år var der blevet solgt 250 fedesvin.

Fyns Amt	Herred: Langeland Nr.-hrd.	Kommune: Tranekær	Sogn: Snøde
-----------------	---	-----------------------------	-----------------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse: Interesse: Stor
interesse: Særlig
interesse: **Typologisk vurdering:** stor interesse.

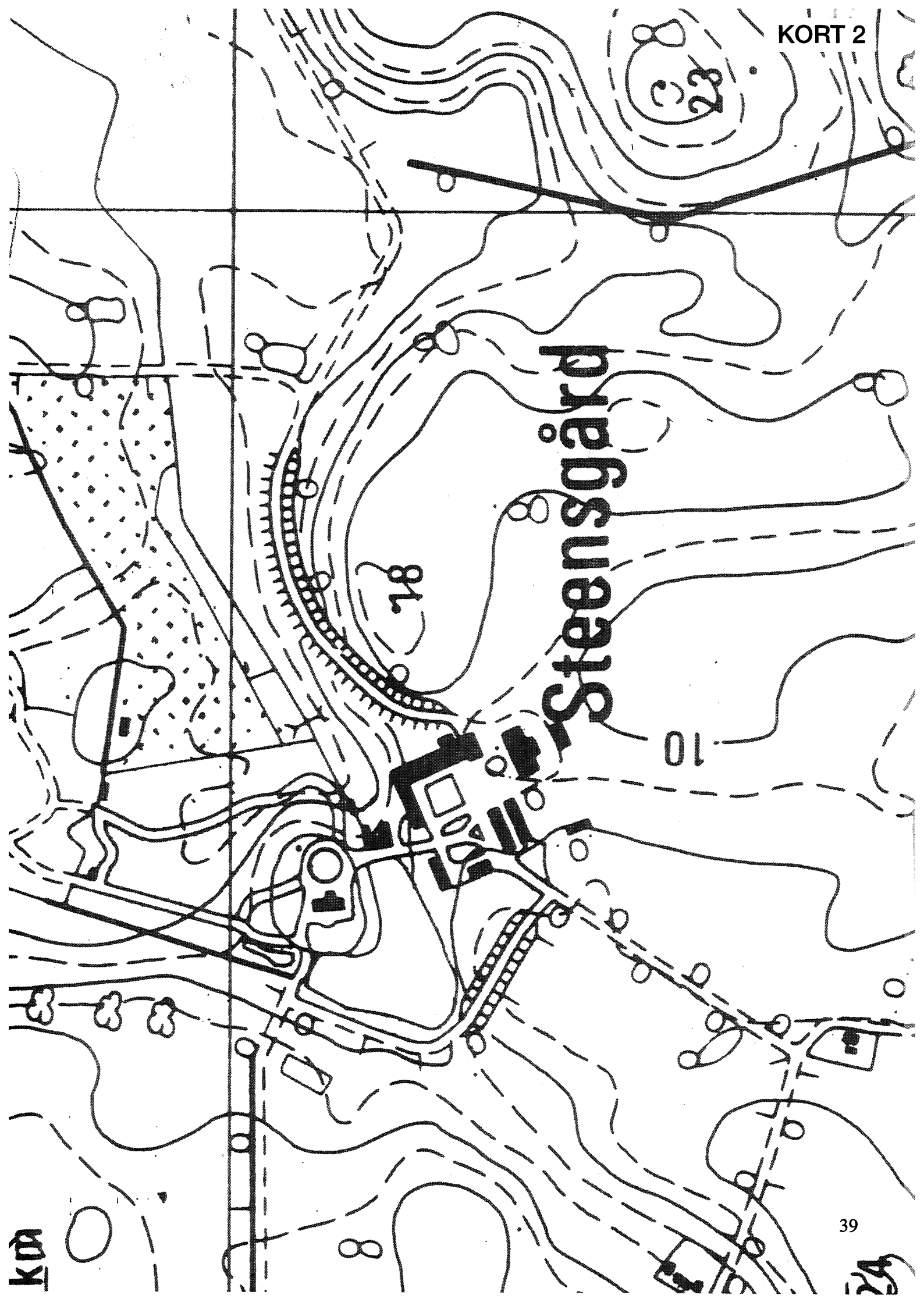
1. Steensgård er anlagt o.1580 ved udflytning af landsbyhovedgården Krogager, der kendes fra 1442. Godset udvidedes ved nedlæggelse af to små landsbyer Bøgelund (5 gårde) og Krogager (3 gårde) og nåede herved et niveau af 53 tdr.htk. (1688) foruden omfattende kystskove. Steensgård er randplaceret i sit ejerlav og har agerorientering. Steensgård er af type en kystskovgård.
2. Godstilliggendet var før 1580 ganske beskedent. En opbygningsfase blev afbrudt af svenskekrigenes ødelæggelser. Ved en fornyet opbygning og tilkøb af Egeløkke nåedes et niveau af ca. 40 godt arronderede fæstegårde med flere egaliserede landsbyer o.1800. Godset tilkøbte to kirker og fik stamhus-status.
3. I 1827 frasolgttes Egeløkke, men Steensgårds hovedgårdsareal udvidedes markant i 1800-tallet og er endnu stort set intakt. Bøndergodset frasolgttes sent og etapevis.
4. Hovedbygningen fra ca. 1580 blev stærkt ombygget i 1800-tallet. Avlsgården er hovedsagelig nyopført i 1800-tallet.
5. Steensgård har været i samme slægts eje i 400 år. Gården er berømt fra en træfning under svenskekrigen.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og typeren anlægstype med mange udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: stor interesse.

1. Hovedbygningen fra 1580 er stærkt ombygget i 1800-tallet, hvorfra også hovedparten af avlsgården stammer. Haveområdet er bevaret og udvidet.
2. Ejerlavet er ikke præget af nybebyggelse. Enkelte gamle gærder er bevaret, ligesom skovområderne. Medens vådområderne er blevet opdyrket.
3. særlige relikter: -
4. Arkæologiske interesser: tomten af landsbyerne Bøgelund og Krogager. Sidstnævnte med befæstet hovedgård.

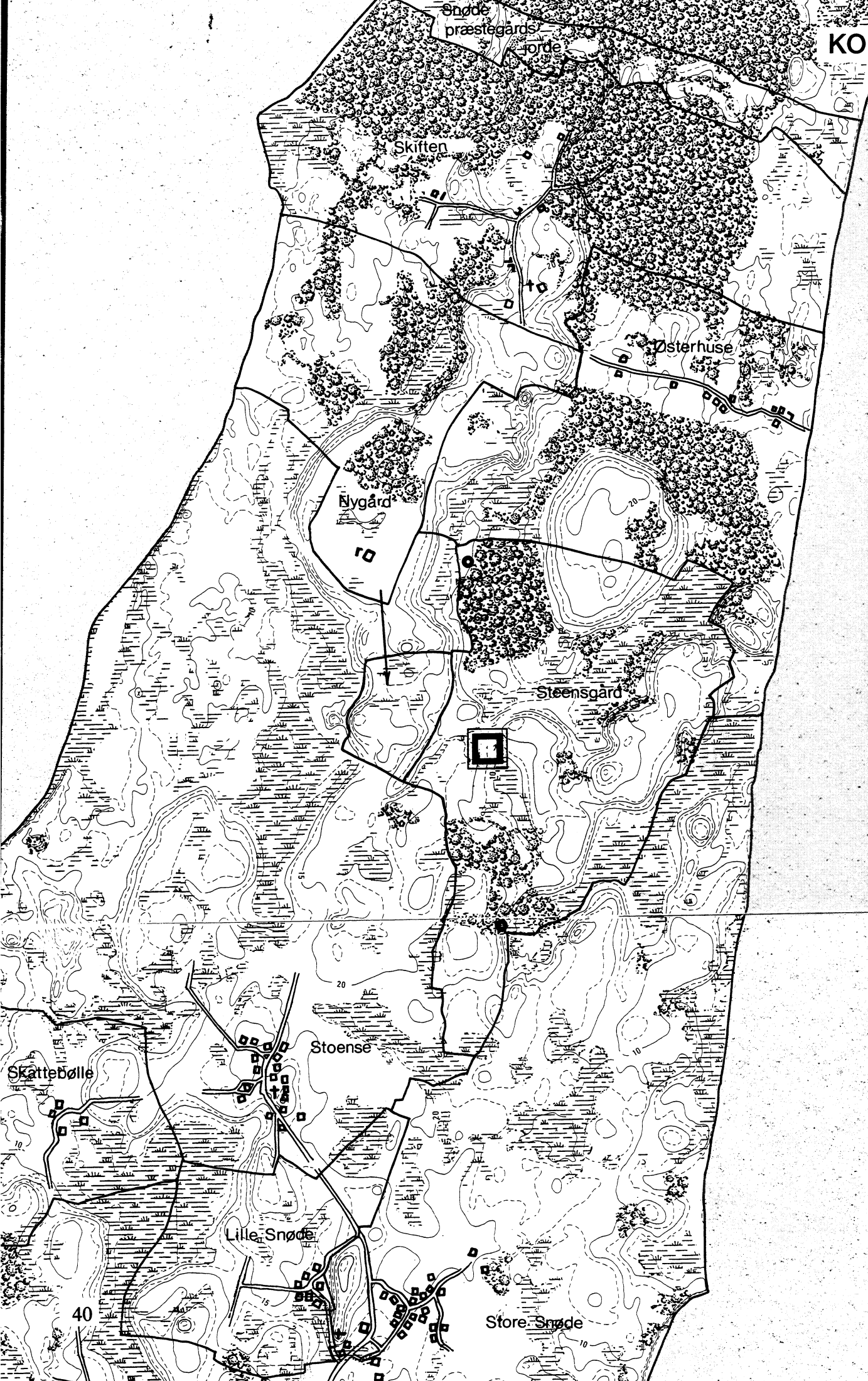
Steensgård

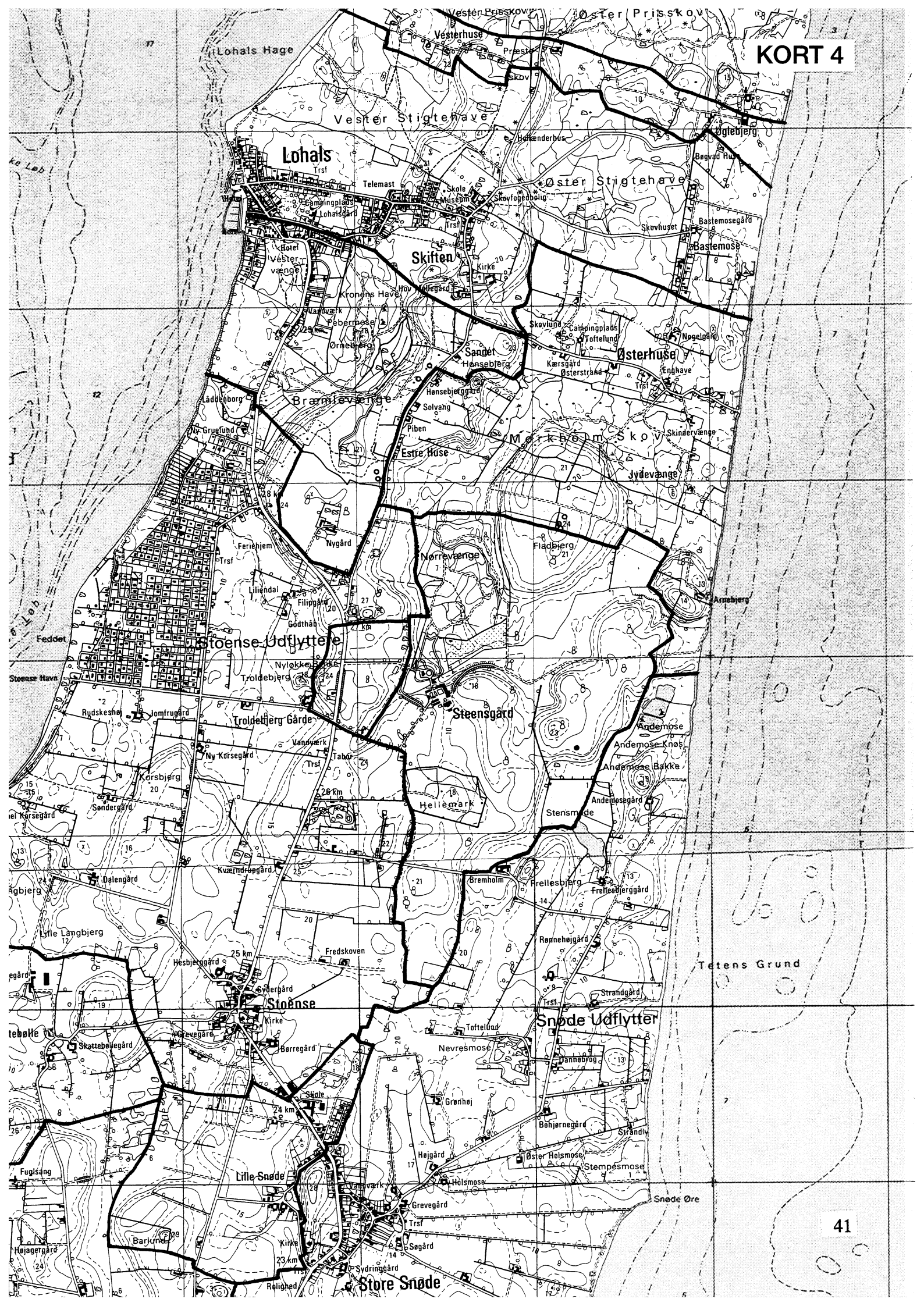

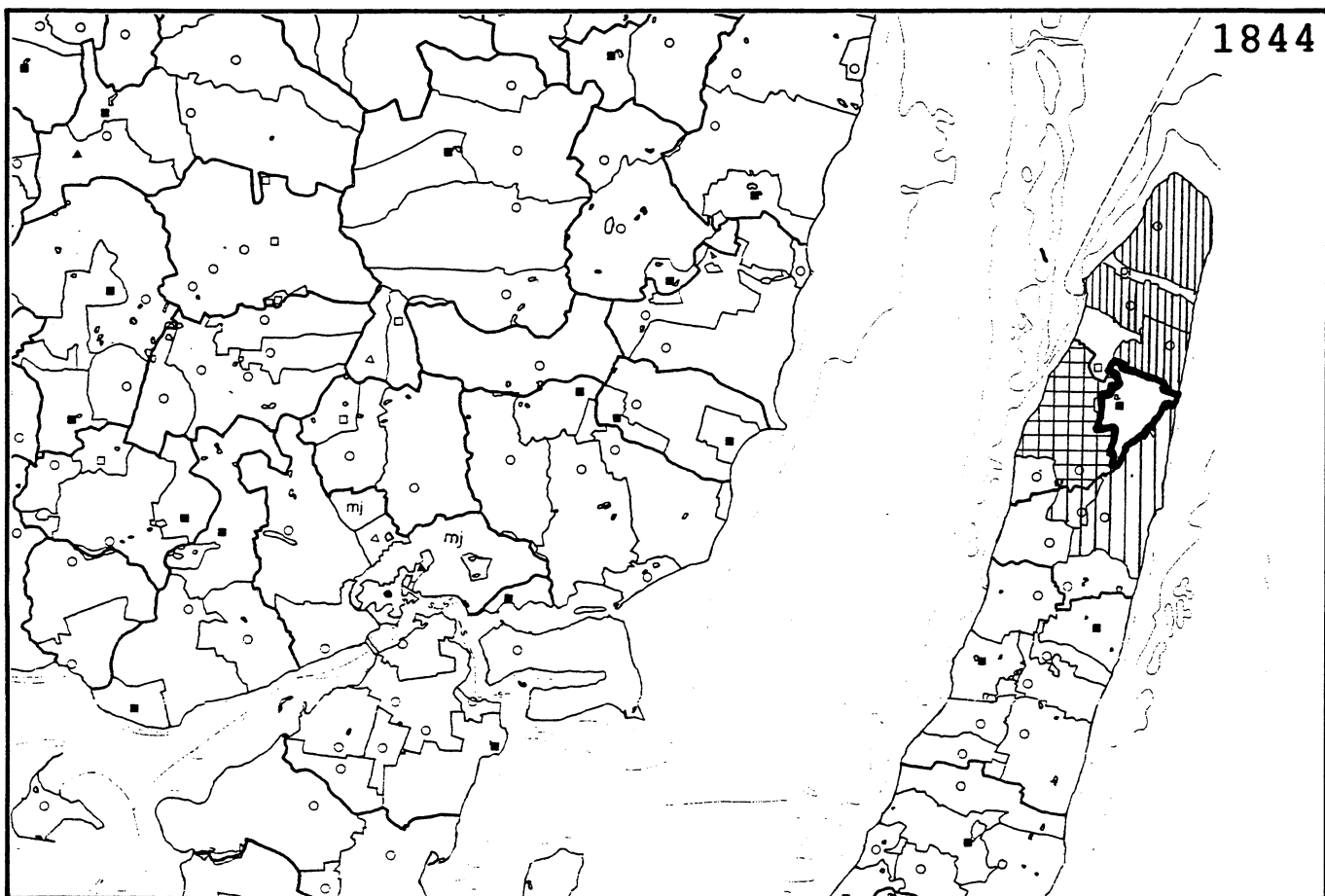
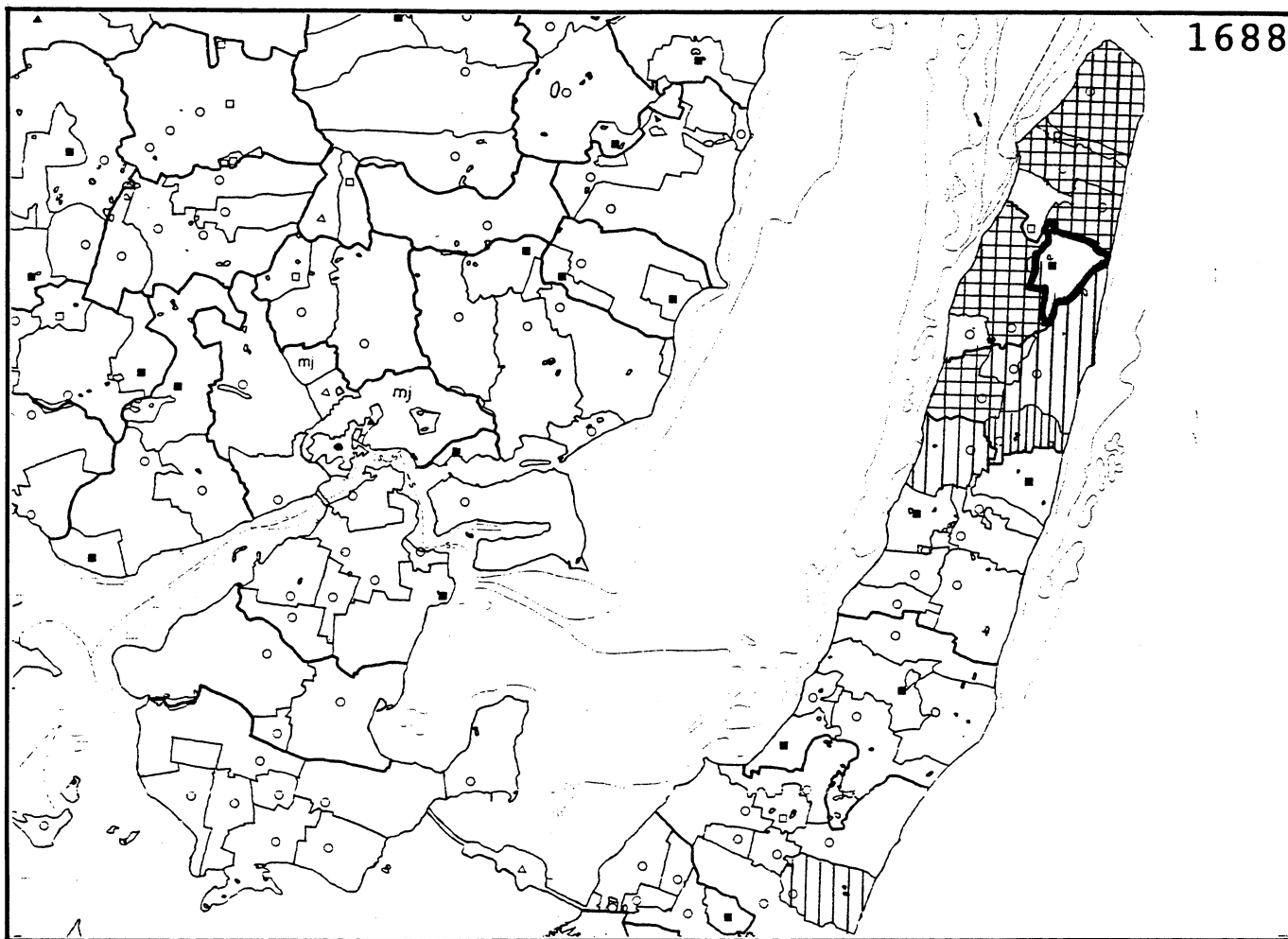
10

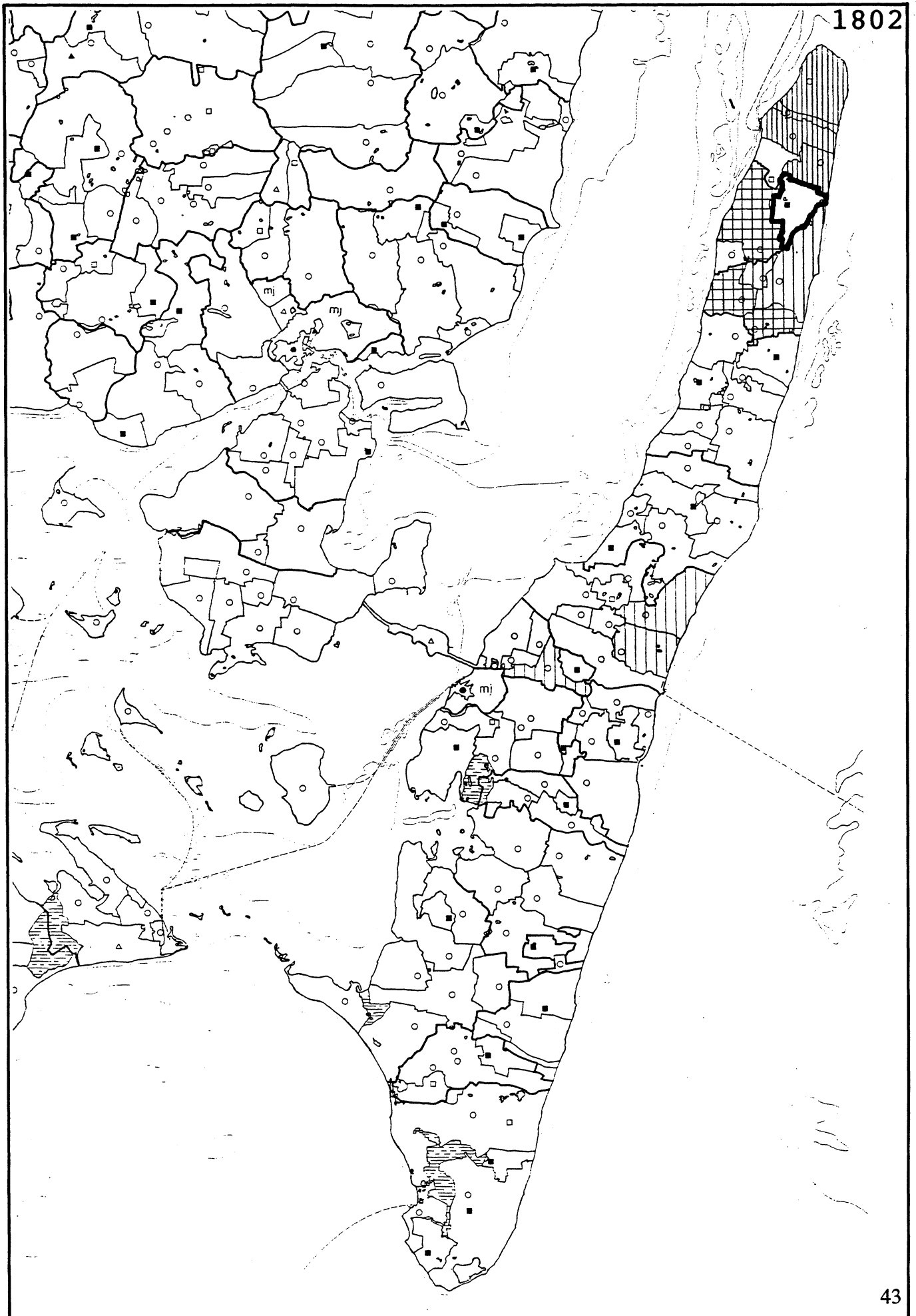
78

23

Tranekær

Fyns Amt	Herred: Langeland Nr.-hrd.	Kommune: Tranekær	Sogn: Tranekær
----------	----------------------------------	----------------------	-------------------

Navn: Tranekær	Tidligere navn:
----------------	-----------------

Bemærkninger:

Tranekær er nævnt første gang i 1231 i formen Trannækær.
Forledet er fuglenavnet trane. Efterledet er kær.

Anlægstidspunkt: middelalder	Anlægsform: enestegård (borg)
------------------------------	-------------------------------

Bemærkninger:

Tranekær er opstået som en kgl. borg i middelalderen. Ved udvidelse til en egentlig hovedgård har Tranekær gjort indhug i Tranekær bys og Botoftes ejerlav.

Ejere:	Fælles ejer med nabogårdene Nordenbrogård, Korsebølle, Bjerrebygård, Tryggelevgård, Grønslettegård, Søgård, Pæregård, Blegholm og Nygård.
Kronen	
1232 Hertug Abel af Sønderjylland.	
1358 Valdemar Atterdag/Kronen	
1672 Frederik Ahlefeldt	
1791 Frederik Ahlefeldt-Laurvig	
1985 P.Ahlefeldt-Laurvig og K.B.Ahlefeldt-Laurvig	Under grevskabet Langeland 1672-1928.

Historiske tildragelser:

Tranekær blev i 1358 belejret og indtaget af Valdemar Atterdag. Frederik Ahlefeldt, der ejede Tranekær fra 1672, blev en af sin tids mægtigste mænd. Efter Griffenfeldts fald blev han storkansler.

Frederik Ahlefeldt-Laurvig, der ejede Tranekær fra 1791, oprettede et seminarium, en fabrik for landbrugsmaskiner, en sukkerfabrik og indforskrev dygtige udenlandske håndværkere til at virke på godset. Teater og musik havde hans store interesse. Han byggede en teatersal på slottet, hvortil der var knyttet forskellige omrejsende trupper. I sin egenskab af kommanderende general over Fyn udførte han den svære opgave at føre de danske tropper over Langelandsbæltet under krigen med England.

Fyns Amt	Herred: Langeland Nr.-hrd.	Kommune: Tranekær	Sogn: Tranekær
----------	----------------------------------	----------------------	-------------------

Ejerlavet omkring år 1800

a. Hoved- og avlsbygninger: Hovedbygningen er et to-fløjet anlæg, placeret på en banke. Der er voldgrave mod nord, vest og syd. Borgsøen ligger mod nordøst. Vest for hovedbygningen ligger et par mindre bygninger, men selve avlsgården ligger syd for slotsbanken og består af en del mindre bygninger.
b. Placering i ejerlavet: Ejerlavets ressourcer: Blandingsøkonomi med ager, eng og skov. Placering: Centralplaceret Orientering: Ager/eng-orienteret.
c. Øvrige bygninger i ejerlavet: Der er aftegnet en del huse omkring selve hovedgården. I den vestlige del af ejerlavet er der ligeledes en del huse og et <u>teglværk</u> . Syd for teglværket ligger der en <u>kalkovn</u> .

Driftsøkonomi

a. Areal år 1800: 407 ha Antal marker: 4 heraf i årlig brug: 2
b. Dyrket areal år 1682: 120 tdr.l.d. Vangebrug: 2/1 Hartkorns sammensætning (i % af agerhartkorn): 1. bon: 1. + 2. bon: eng: skov: græs: Bemærkninger: 1687: 50 malkekøer

Jordbundsforhold og afgrænsning

Landskabsform: (G) Langeland. Moræneflade med en del hatformede bakker. Terrænskrænter mod øst og vest. Erosionsdal mod nord. Jordbund: Overvejende moræneler med større forekomst af ferskvandstør: øst for borgsøen. Naturlig afgrænsning: Tranekær slots ejerlav er overvejende naturlig afgrænset, dog ikke mod sydøst.

Fyns Amt	Hæred: Langeland Nr.-hrd.	Kommune: Tranekær	Sogn: Tranekær
-----------------	--	-----------------------------	--------------------------

Relikt - vurdering

Reliktvurderingen er foretaget på grundlag af sammenligninger af kort fra omkring år 1800 og år 1880 med nutidige kort og luftfoto	Velbevaret struktur	Delvis bevaret struktur	Opløst struktur	Bemærkninger
<p>Bygninger:</p> <p>Hovedbygning ligger på samme sted med samme grundplan som før.</p> <p>Ladegården har samme placering som o.1800. Den består stadig af flere spredtliggende bygninger, hvor de fleste dog har ændret grundplan.</p> <p>Der ligger stadig en del huse ved hovedanlægget. Teglværket og kalkovnen er forsvundet, men der er stadig en bebyggelse på stedet.</p> <p>Bebyggelsesgraden er ikke ændret ved nybebyggelse.</p> <p>Andre anlæg:</p> <p>Haveområdet er blevet indskrænket en smule mod vest, men udvidet mod sydøst.</p> <p>Der er kun bevaret enkelte uregelmæssige gærder omkring Åsø skov.</p> <p>Skove og vådområder:</p> <p>Ikke-ager arealer: Skovområdet er bevaret, men der er kun bevaret et enkelt vådområde mod vest.</p> <p>Særlige relikter:</p> <p>Arkæologiske interesser:</p>	X	X		<p>Hovedbygningen er opført i middelalderen. Den er ombygget o.1725 og 1859. Restaureret i 1949.</p> <p>Staldgård fra o.1800. Avlsgård fra forrige århundrede. Tillige sukkerfabrik fra o.1800.</p> <p>Landskabelig have fra 1856-57 på 20 tdr.ld.</p>
<p>Tidspunkt for ændringer:</p> <p>Ændringerne i ejerlavet er hovedsageligt sket efter 1888.</p>				

Fyns Amt	Hered: Langeland Nr.-hrd.	Kommune: Tranekær	Sogn: Tranekær
-----------------	--	-----------------------------	--------------------------

Hovedgårdstaksten

			1662	1688	1770	18 42	1870	1903	1956	
Tønder hartkorn			44	44	44	44	39	42	48	

Bemærkninger: 1) Hertil kommer 5 tdr. uprilegeret jord.
2) excl. skovskyld på 7 tdr.htk.

Fæstegodset

			1662	1688	17 70	18 42	1870	1903 ³⁾		
Tønder hartkorn			317	2181	2145	2183	-	534		

Bemærkninger: 3) incl. fæstegodset til stamhuset Ahlefeldt.

		1510	1662	1688	17 66	1842	18	1903 ³⁾		
Antal gårde		247	56	397	329	308		143		
Heraf i hovedgd. sognet			25	3	24	21		39		
Antal huse				130	387	375		557		
Heraf i hovedgd. sognet				5	36	47		172		
Fæsteeenheder ialt				527	716	683		700		
Bemærkninger										

Godsfordelingen

	1662	1766	18 42			
Antal bebyggelser hvor hovedgården har fæstegods	15	66	56			
Heraf samlinger på min. 3 gårde	9	35	32			
Antal egaliserede samlinger af gårde		20	27			

Hoveri

Antal hoveripligtige enheder o. 1770: 36

Hoveriets omfang pr. gs. gård:

- a) pløjedage
- b) spanddage
- c) gangdage

Bemærkninger:

Fyns Amt	Herred: Langeland Nr.-hrd.	Kommune: Tranekær	Sogn: Tranekær
----------	----------------------------------	----------------------	-------------------

Udviklingsbeskrivelse

a. Indtil cirka 1800:

Som kongelig borg kendes Tranekær allerede fra 1200-tallet. Jordtilliggendet har dog i middelalderen været beskedent. I 1500-1600-tallet blev slottet udvidet med gårdene Snogebæk og Hagenberg. Endvidere inddrog jord fra nabolandsbyerne bl.a. Strandby. I 1688 havde Tranekær nået et tilliggende på 44 tdr.htk. (foruden 7 tdr. skovskuld), og dette holdt sig siden ret stabilt. Den videre ekspansion foregik i hovedsagen ved anlæg af store avlsgårde. I 1718 blev nabolandsbyen Korsebølles 10 gårde således omdannet til en avlsgård.

I 1682 var det dyrkede areal på kun 120 tdr.ld., der dyrkedes i trevangsbrug. Tranekær havde i 1687 50 malkekøer, og godset byggedes op som en skovgård.

Under Tranekær len hørte i 1510 247 gårde, hvoraf 85 selvejere, svarende til 1/3 af øen Langeland. I 1672 afhændede kronen Tranekær med tilhørende gods i alt 2599 tdr.htk., med 391 gårde, 98 huse og 4 møller, mere end halvdelen af øen. Heraf 28 gårde, 19 huse og 1 mølle i hovedgårdssognet. Af godset oprettedes grevskabet Langeland, hvortil i 1765 føjedes stamhuset Ahlefeldt (bestående af de tilkøbte godser Vestergård, Holmegård, Lykkesholm og Broløkke). O.1800 omtales grevskabet som "måske den største private ejendom i Danmark." Der hørte da 14 hovedgårde og store avlsgårde til godskomplekset med i alt 447 gårde og 688 huse. Allerede i 1766 var en god del af godsets gårdgrupper egaliserede. O.1800 forsynedes landsbyen Tranekær som grevskabets "hovedstad" med en lang række institutioner, ligesom der på slottet blev indrettet et teater og et kapel.

To af slottets fire fløje blev nedrevet o.1722.

Omkring 1800 hørte der 14 kirker til grevskabet.

b. Efter cirka 1800:

Tranekærs hovedgårdsejerlav var o.1800 på 407 ha. O.1905 opgøres Tranekær avlsgårds areal til 180 ha. I 1985 var arealet næsten det samme, nemlig 186 ha. Der hører en del eng til hovedgården, i 1985 er engarealet på 50 ha. Skovarealet, der hørte til grevskabet Langeland, Stamhuset Ahlefeldt og Hjortholm hovedgård, var o.1905 på 1324 ha, fordelt på 38 skove. I 1985 er skovarealet, der hører til Tranekær gods, faldet til 900 ha.

Fæstegodset var på 2183 tdr.htk. i 1842. Denne jordebogsopgørelse medregnede dog ikke de mange avlsgårde, der lå under grevskabet, derimod er der medregnet en del matrikuleret kongetiende. Det omtalte fæstegods var fordelt på ikke mindre end 308 gårde og 375 huse, hvoraf de 21 gårde og 47 huse lå i Tranekær sogn. Fæstegodset var velreguleret. I de byer, hvor grevskabet ejede 3 gårde eller flere, var de fleste egaliserede. Frasalget af fæstegods i den første halvdel af 1800-tallet var på ca. 200 tdr.htk. Størsteparten blev dog først solgt fra efter 1872, så der i 1913 kun var 215 tdr.htk. tilbage. Hovedparten af hoveriet blev afløst så tidligt som i 1790'erne mod en pengeydelse og enkelte mindre hoveriydelser. I 1985 ejede Tranekær endnu noget bøndergods og lejehuse. De dækkede et areal af 532 ha.

Hovedgårdstaksten, der var på 44 tdr.htk. i 1842, falder en smule efter dette tidspunkt. I 1956 var den dog steget igen til 48 tdr.htk. Grevskabet Langeland havde i 1800 og 1900-tallet en del avlsgårde under sig, hvoraf nogle var bortforpagtet, andre blev drevet direkte under hovedgården. O.1905 havde grevskabet følgende avlsgårde: Bjergbygård, Pæregård, Grønslettegård, Korsebølle, Nygård, Tryggelevgård, Nordenbro Søgård og Blegholm. Arealet for disse var på i alt 1511 ha. I 1985 ejede Tranekær endnu en del, nemlig: Pæregård, Grønslettegård, Korsebølle, Lykkesholm og Sletø på i alt 629 ha. La Cour fortæller o.1905, at Tranekær avlsgård forventer at få kvægbesætningen op på 200 køer i løbet af 1906 og 1907. Han udnævner også grevskabets jagtrevir til et af landets bedste. Der var opsat to jagtstænger tværs over øen, som omgav et areal på 6-7000 tdr.ld.

Forts.

Der var tillige et fasaneri og anderi på hovedgården. Grevskabet besad også anselige tiender. Grevskabet og senere selve Tranekær gods har både i 1800- og 1900-tallet været initiativtagere til mange landbrugsforsøg og oprettelse af diverse industriforetagender. Grevskabet overgik til fri ejendom i 1928. I den forbindelse blev der betalt 3 mio. kr. i afgift til staten, 3½ mio. kr. til succesorfonden og afgivet 1150 tdr.ld. til udstykning.

Fyns Amt	Herred: Langeland Nr.-hrd.	Kommune: Tranekær	Sogn: Tranekær
-----------------	---	-----------------------------	--------------------------

Sammenfattende vurdering:

Ingen interesse: Interesse: Stor interesse: Særlig interesse:

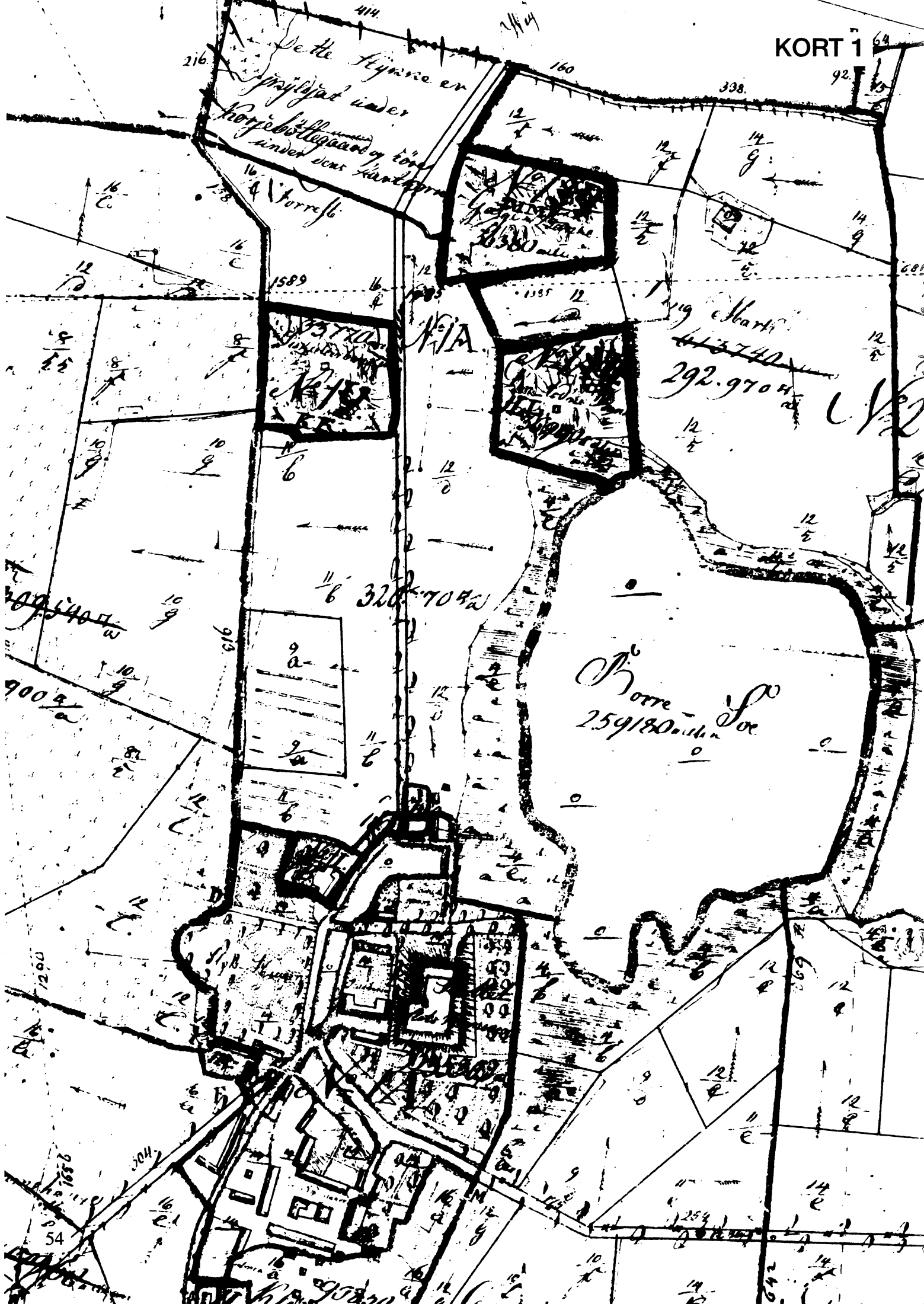
Typologisk vurdering: Særlig interesse.

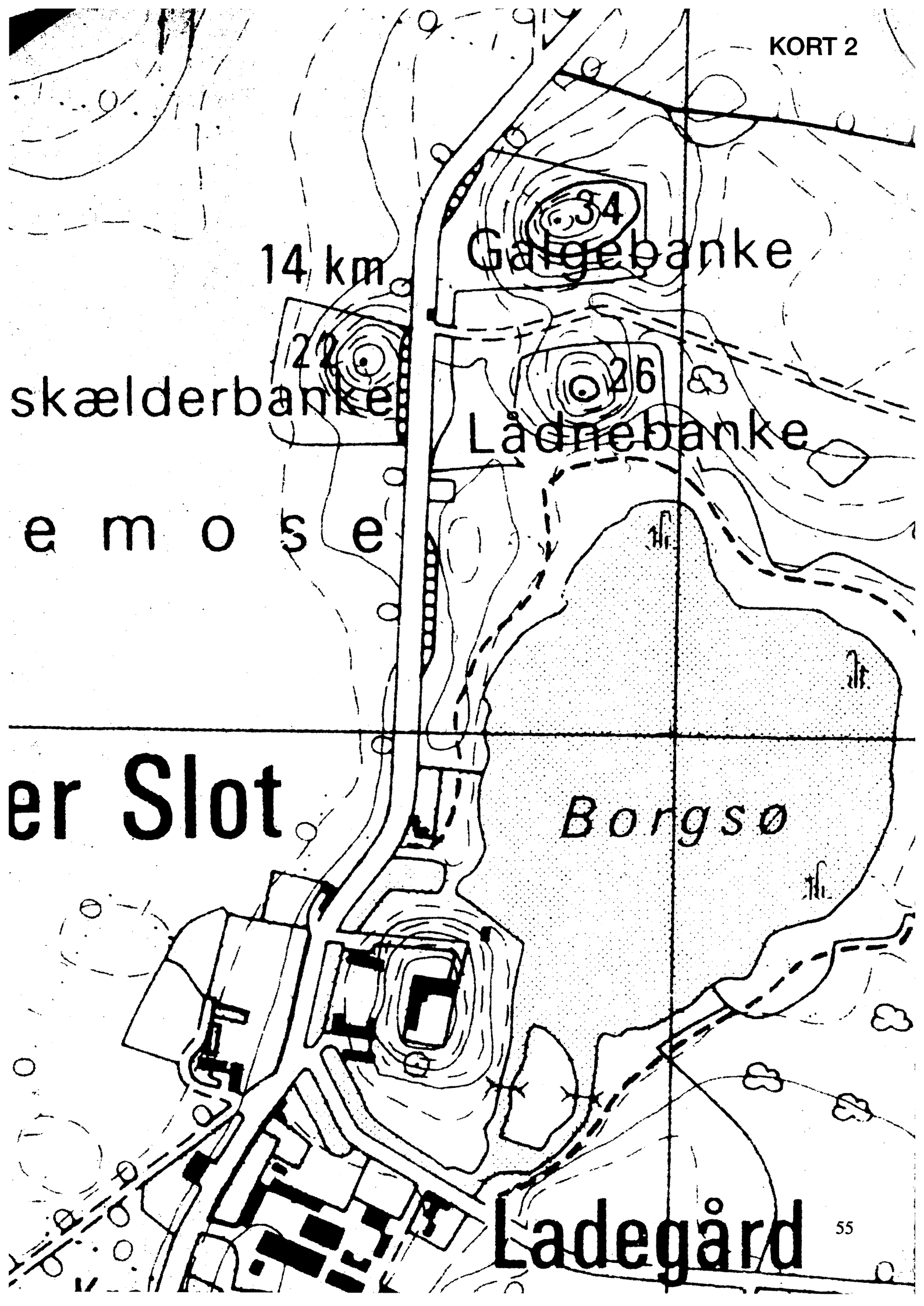
1. Tranekær kendes som kgl. borg fra 1200-tallet, under slottet hørte administratio-
nen af hele Langeland. I 1500-1600-tallet udvidedes Tranekær med jorder fra en
række gårde og ved inddragelser fra nabolandsbyerne. Tranekær opnåede herved
middelstørrelse, og den videre ekspansion foregik ved anlæg af avlsgårde.
Tranekær er centralplaceret i sit ejerlav, orienteret mod borgsøen. Tranekær
har karakter af skovgård med betydelige skovbesiddelser.
2. Godstilliggendet omfattede i 1510 1/3 af øens gårde. Ved kronens afhændelse i
1672 oprettedes heraf grevskabet Langeland med over halvdelen af alt gods
på øen - den måske mest betydelige private besiddelse i Danmark. 14 hovedgårde
og forpagtergårde gav grevskabet en meget decentral struktur. Tranekær landsby
omdannedes til en slags hovedstad i grevskabet.
3. Grevskabet overgik til fri ejendom i 1928, endnu i 1903 var der 700 fæsteenheder
under godset.
4. Dele af den nuværende hovedbygning kan stamme fra 1200-tallet.

Sammenfattende udgør Tranekær et af de yderst få bevarede kgl. borganlæg fra
middelalderen med en lang og enestående udviklingshistorie.

Relikt-vurdering: Særlig interesse.

1. Hovedbygningen er opført i middelalderen og ombygget i 1700-tallet. Staldgård
fra ca. 1800. Avlsbygningerne fra det forrige århundrede. En række huse med
specielle funktioner bevaret. Landskabelig have på 20 tdr.ld. bevaret.
2. Ejerlavet er ikke præget af nybebyggelse. Skovområdet er bevaret, men de fleste
vådområder opdyrket.
3. Særlige relikter: -
4. Arkæologiske interesser: tomten af gårdene Snogebæk og Hagenberg.

14 km

Gårdebanke

34

22

26

skælderbanke

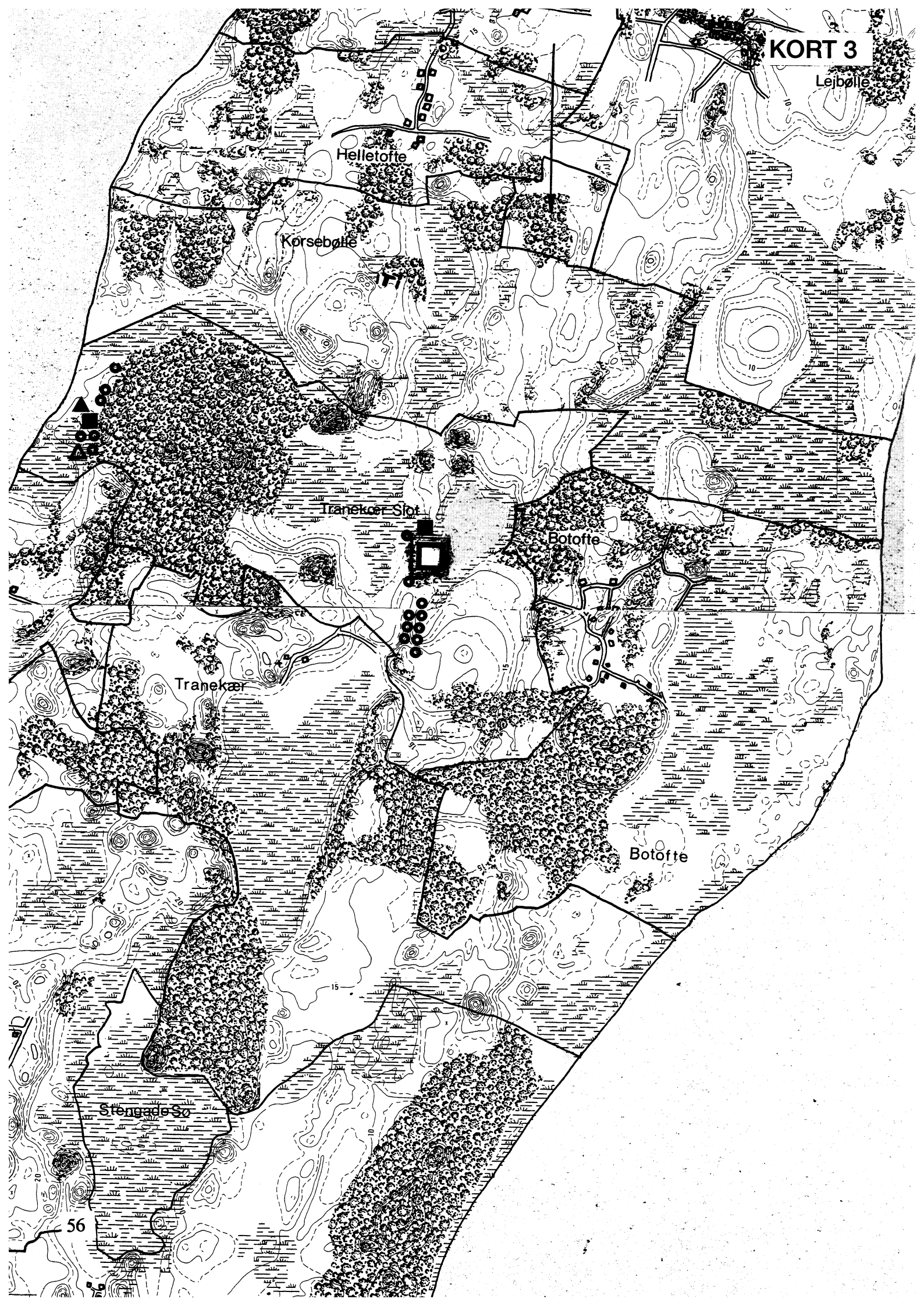
Lådnebanke

e m o s e

er Slot

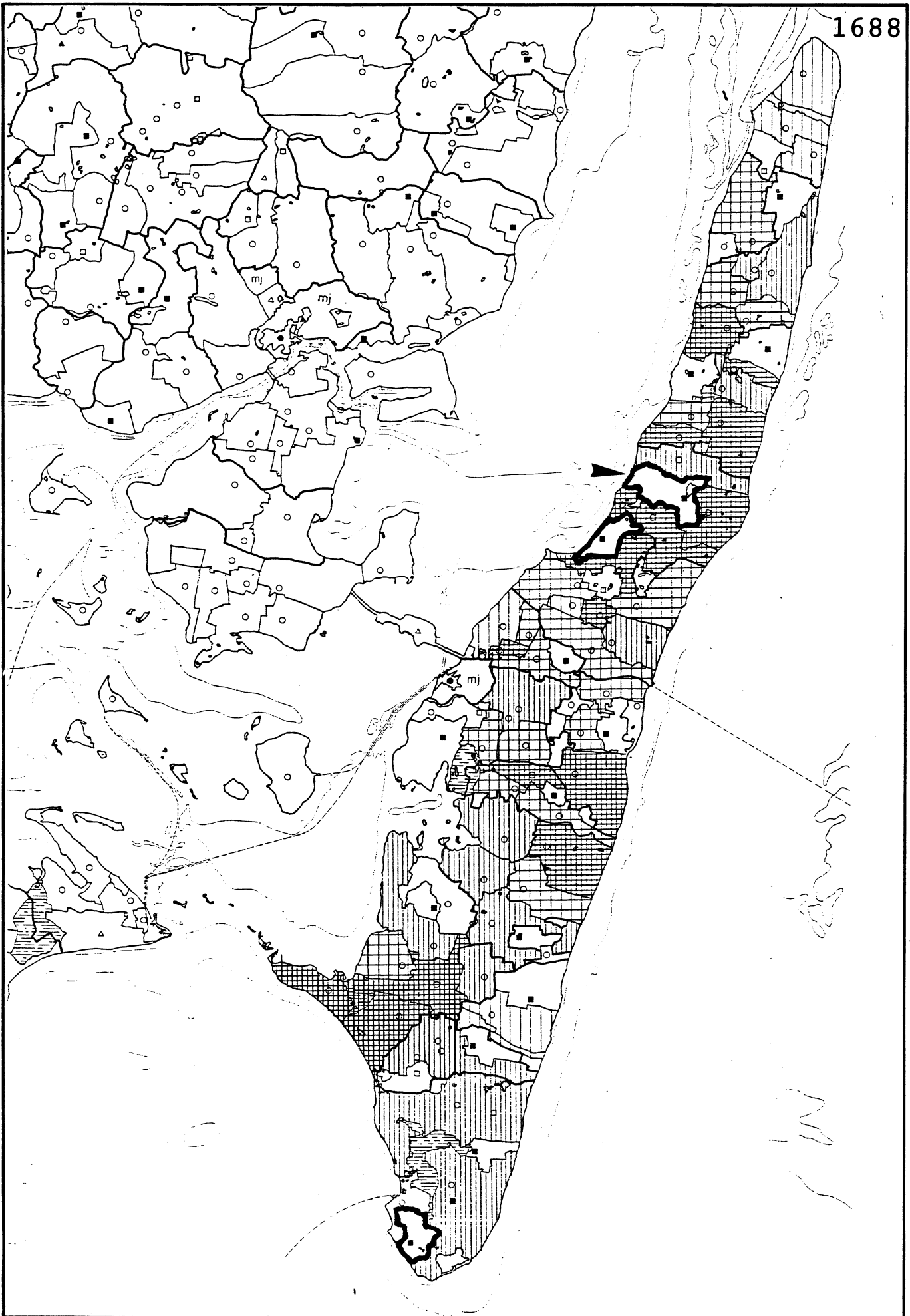
Borgsø

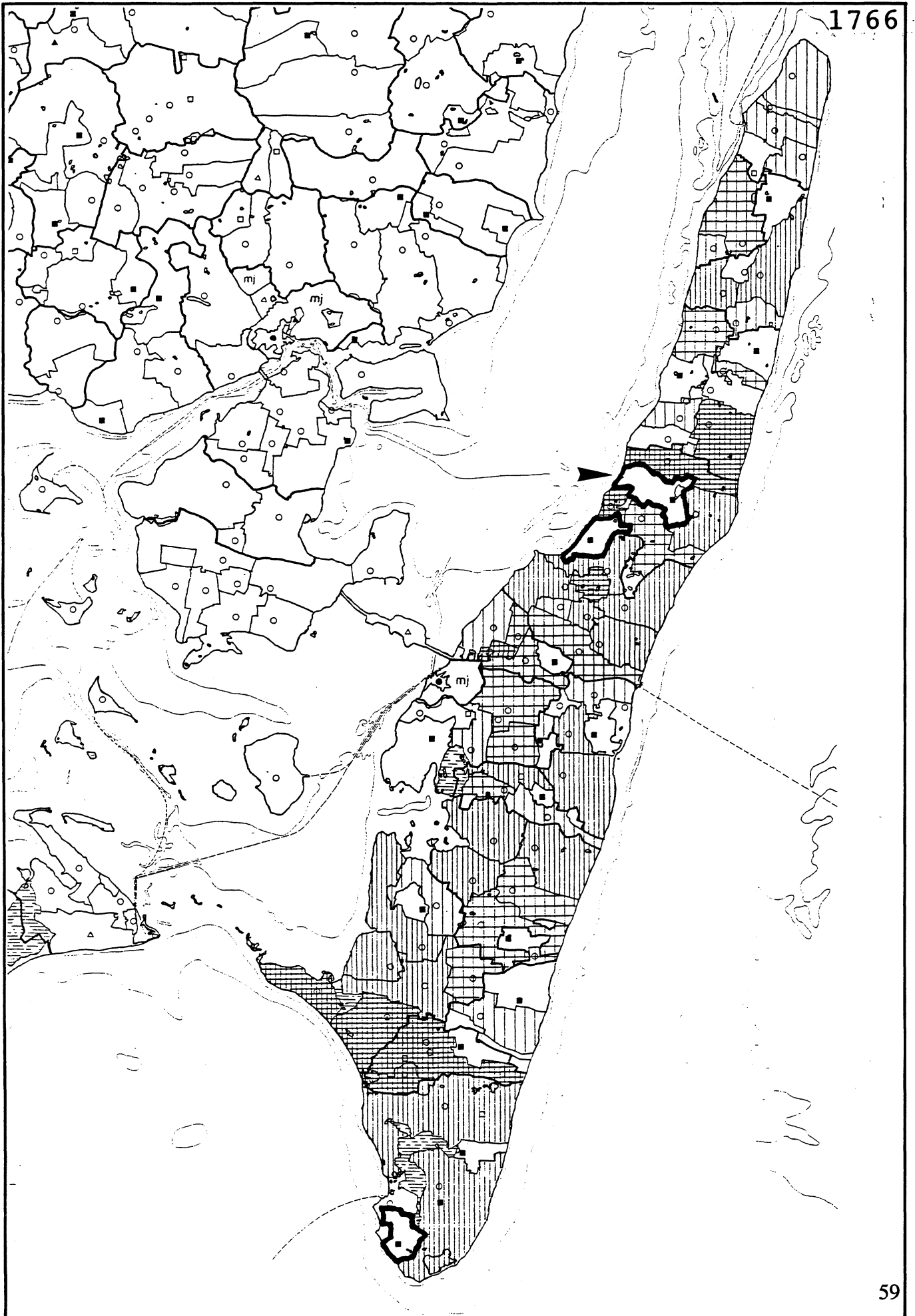
Ladegård

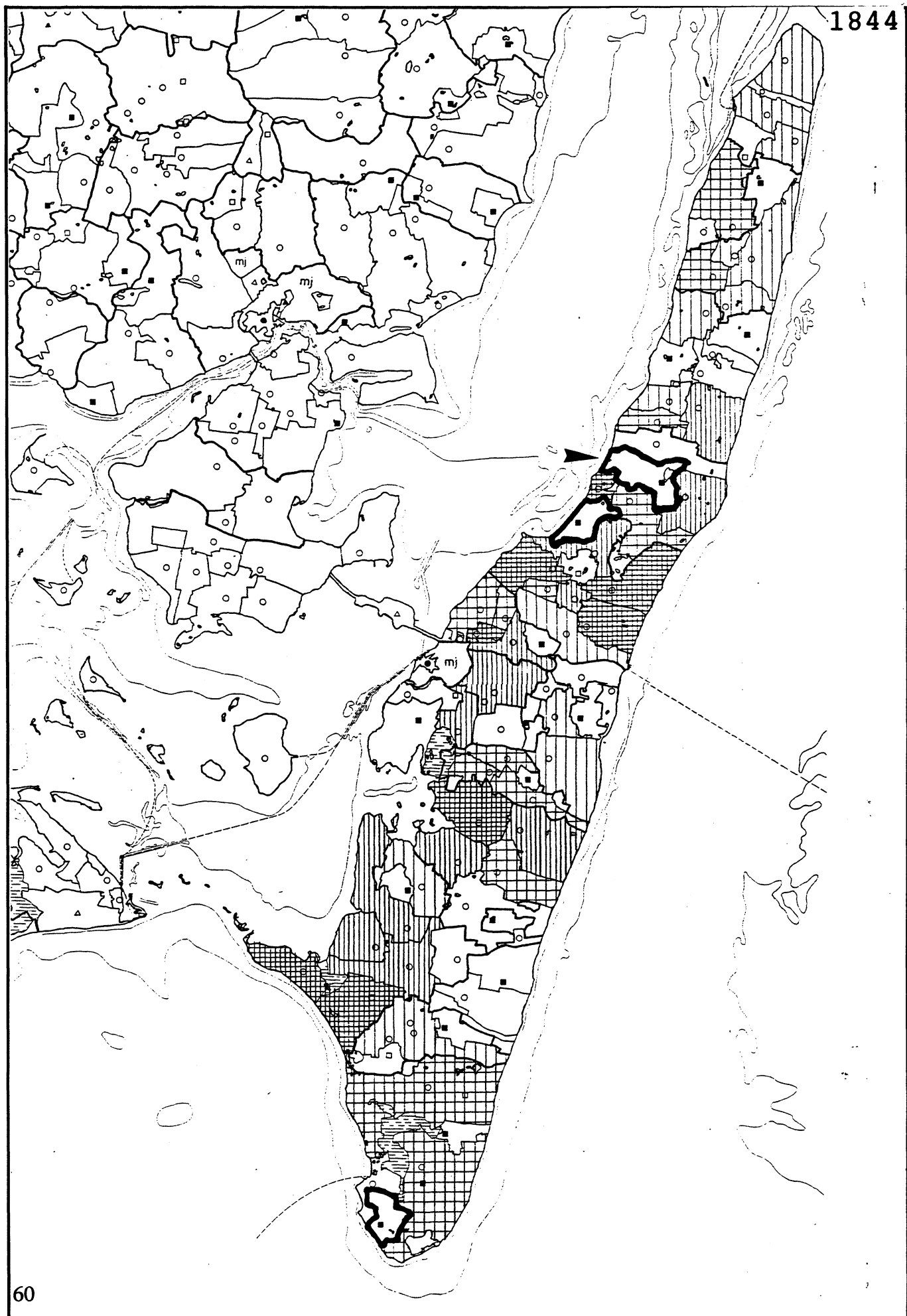

1688

KULTURHISTORIE

1. Landsbyregistrering i Fyns Amt, foreløbig orientering, 1983
Landsbyregistrering i Fyns Amt, Historiske forhold, 1983
 - 1.01 Assens Kommune
 - 1.02 Bogense Kommune
 - 1.03 Broby Kommune
 - 1.04 Egebjerg Kommune
 - 1.05 Ejby Kommune
 - 1.06 Faaborg Kommune
 - 1.07 Glamsbjerg Kommune
 - 1.08 Gudme Kommune
 - 1.09 Haarby Kommune
 - 1.10 Kerteminde Kommune
 - 1.11 Langeskov Kommune
 - 1.12 Marstal Kommune
 - 1.13 Middelfart Kommune
 - 1.14 Munkebo Kommune
 - 1.15 Nyborg Kommune
 - 1.16 Nr. Åby Kommune
 - 1.17 Odense Kommune bind 1 og 2
 - 1.18 Otterup Kommune
 - 1.19 Ringe Kommune
 - 1.20 Rudkøbing Kommune
 - 1.21 Ryslinge Kommune
 - 1.22 Svendborg Kommune
 - 1.23 Sydlangeland Kommune
 - 1.24 Sønder sø Kommune bind 1 og 2
 - 1.25 Tommerup Kommune
 - 1.26 Tranekær Kommune
 - 1.27 Ullerslev Kommune
 - 1.28 Vissenbjerg Kommune
 - 1.29 Ærøskøbing Kommune
 - 1.30 Ørbæk Kommune
 - 1.31 Årslev Kommune
 - 1.32 Aarup Kommune
2. Sektorplanlægning i det åbne land Fredningsplan, Supplerende oplæg vedrørende udpegning af bevaringsværdige landsbyer og sikring af kirkeomgivelser. juni 1984. Udgået.
3. Sektorplanlægning i det åbne land, Fredningsplanlægning Kulturhistoriske forhold, 1984
4. Landskabsarkitektonisk registrering af hovedgårde, 1988
5. Vand- og vandkraftsudnyttelse på Fyn, 1989
6. Landsbyer med særlige bevaringsinteresser, 1992
7. Hovedgårdsregistrering i Fyns Amt, Skemaer og kort.
 - 7.01 Kerteminde Kommune, 1994
 - 7.02 Faaborg Kommune, 1994
 - 7.03 Odense Kommune, 1995
 - 7.04 Assens Kommune, 1995
 - 7.05 Bogense Kommune, 1995

7.06 Svendborg Kommune, 1995

NATURFORVALTNING

Fredninger / beskyttet natur

1. Registrering af kirkeomgivelsesfredninger i Fyns Amt, 1980
2. Oversigt over fredede arealer og naturfredningslovens beskyttelses- og byggelinier i Fyns Amt 1981 Udgået.
3. Oversigt over vandløb omfattet af naturfredningslovens § 43 I Fyns Amt, 1983 Udgået.
4. Fredninger i Fyns Amt, 1989
 - 14.1 Nordlige fredningskreds
 - 14.2 Sydlige fredningskreds
 - 14.3 Vestlige fredningskreds

Planlægning

1. Sektorplanlægning i det åbne land Fredningsplan oplæg, juni 1983. Udgået.
2. Forslag vedrørende udbygning af det rekreative hovedstinet, 1984.
3. Sektorplanlægning i det åbne land, Fredningsplan foreløbigt tryk, 1986. Udgået.
4. Fredningsplanlægning, Handlingsprogram, forslag 1987. Udgået.
5. Fredningsplanens Handlingsprogram, 1989
6. Fredningsplan, 1991.

Registrering / overvågning / pleje

1. Oversigt over biologiske interesseområder i Fyns Amt, 1981
2. Stævningssskove på Langeland, 1988
3. Naturpleje 1987, 1988.
4. Naturpleje 1988, 1989.
5. Overvågning af fuglelokaliteter i Fyns Amt, 1989.
6. Overvågning af fugle i Fyns Amt 1988, 1990.
7. Naturpleje 1989, 1990.

Registrering / overvågning / pleje fortsat

8. Overvågning af padder i Fyns Amt 1988, 1990.
9. Stævningsskove på Fyn, 1990
10. Moser i Fyns Amt - Nyborg Kommune, 1991
11. Moser i Fyns Amt - Tommerup Kommune, 1991
12. Moser i Fyns Amt - Odense Kommune, 1992
13. Moser i Fyns Amt - Faaborg Kommune, 1992
14. Strandenge i Fyns Amt, 1993
15. Insekter i Naturplejen, 1995

Henvendelse vedrørende publikationer kan ske til:

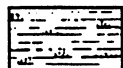
Fyns Amt, Natur- og vandmiljøafdelingen, Ørbækvej 100, 5220 Odense SØ, tlf. 66 15 94 00.

Signaturforklaring

Kort 3

Agerland

Eng/mose

Skov

Bakkeoverdrev

Hovedgård med voldgrav

Hovedgård

Voldsted

Gård

Mølle

Teglværk

Smedie

Hus

Kalkovn

Kort 5

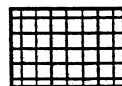
Ejerlavskort med påtrykte ejersignaturer

Hovedgårdstakst

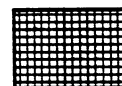
0-25%

25-50%

50-75%

75-100%